

Nr 1

Memorial med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutskottet avgivna berättelse.

Bankoutskottet, som vid sitt första sammanträde denna dag emottagit den av fullmäktige i riksbanken, jämlikt föreskrift i 37 § lagen för Sveriges riksbank, till utskottet avgivna berättelsen om bankens tillstånd, rörelse och förvaltning under år 1963, får härmed enligt gällande instruktion till riksdagen överlämna samma berättelse.

Stockholm den 16 januari 1964

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ståhle, Schmidt, Gustaf Henry Hansson, Åke Larsson, Palm, Nils Theodor Larsson, Åkerlund och Larfors;

från andra kammaren: herrar Regnéll, Sköldin, Berglund, Bengtsson i Landskrona, Lindahl, Rask och Börjesson i Falköping.

Till Riksdagens Bankoutskott.

Jämlikt föreskrift i 37 § lagen för Sveriges Riksbank får fullmäktige i riksbanken härmed till bankoutskottet avgiva berättelse angående riksbankens tillstånd, rörelse och förvaltning under år 1963.

Kreditpolitiken

Under 1962 hade på flera punkter svaghetstecken framträtt i den svenska ekonomin. Exportkonjunkturen för pappersmassa, trä och järn hade fortsatt att försämrats och industriens investeringar visat tecken till att stagnera eller sjunka. Den ekonomiska politiken hade anpassats till det nya läget. På kreditpolitikens område tog detta sig uttryck i bl. a. en sänkning av riksbankens diskonto i två etapper från 5 till 4 % och i en stark ökning av banksystemets totala likviditet.

Då omkring årsskiftet 1962/63 den ekonomiska situationen framstod som förhållandevis väl balanserad, ansågs en ytterligare sänkning av diskontot möjlig, och den vidtogs vid mitten av januari. Det kunde inte uteslutas att behov av ytterligare stimulerande åtgärder skulle framträda senare under året.

Expansionskrafterna visade sig emellertid starkare än i de prognoser som uppgjorts. Den privata konsumtionsvolymens ökningstakt — ungefär 3 % 1962 — steg under året till upp mot 5 %. Byggnadsverksamheten växte, eftersom avmattningen i industriens och samfärdselns investeringar mer än väl uppvägdes av ökningarna för bostäder, handel och kommuner. Som en ytterligare expansionsfaktor tillkom exporten. Nedgången i exportefterfrågan på skogsindustriens produkter började övervinnas och andra halvåret 1963 kom att kännetecknas av mycket goda siffror för den totala exporten.

Resultatet av denna utveckling blev att riskerna för den samhällsekonomiska balansen successivt försköts från att gälla en konjunkturavmattning till att avse en alltför stark ökning av efterfrågan, något som klart framträdde inom byggnadsindustrien men på något längre sikt kunde komma att gälla ett vidare område. Tecken härpå var en tydlig återhämtning på arbetsmarknaden och den snabbt stigande importen. Industriproduktionen uppskattas ha växt med 4 % under 1963, en siffra som överträffar föregående års. Ändringen i konjunkturläget följdes av en omläggning av kreditpolitiken i återhållande riktning, varvid banksystemets likviditet begränsades i avsikt att dämpa utlåningen. Riksbankens diskonto höjdes också i juni tillbaka till 4 %.

Den allmänna räntenivån låg vid ingången av 1963 vid den höjd som nåtts efter räntesänkningen i juni 1962 med diskontot vid 4 % och nyemissionerna av t. ex. stadshypotekskassans obligationer vid 5 %. Diskontosänkningen den 18. januari följdes av en motsvarande nedsättning med $\frac{1}{2}$ procentenhet av banker-

nas annonserade in- och utlåningsräntor, med undantag för räntesatsen på kapitalräkning med 12 månaders uppsägning som sänktes med endast $\frac{1}{4}$ procentenhet. Då diskontot den 14 juni återfördes till 4% följde en motsvarande ändring av bankernas räntesatser. Diskontohöjningen föranleddes av de ovan berörda nya konjunkturtendenserna och överensstämde med den allt tydligare försämringen av bankernas likviditet som ägt rum under våren.

Redan under hösten 1962 hade riksbanken uppmanat bankerna att utnyttja medelstillflödet till att bygga upp sin likviditet inför det kommande vårhalvårets påfrestningar, så att de av riksbanken rekommenderade likviditetskvoterna, 30% för större och 25 för övriga affärsbanker, icke underskreds. Under våren försämrades banklikviditeten genom ett utflöde av valutor och de stora skatteinbetalningarna. Med hänsyn till den synnerligen starka ökningen av affärsbankernas kreditgivning var också, enligt riksbankens bedömning, ett stramare likviditetsläge önskvärt. Den hårdare likviditetspolitiken markerades genom utgivandet av ett långt statslån i januari, varigenom likviditetsindragningen förstärktes. Då konjunkturutsikterna under våren blev mer expansionsbetonade framhöll riksbanken ånyo för bankerna att de rekommenderade likviditetskvoterna var att betrakta som minimala.

Vid halvårsskiftet hade bankernas likvida tillgångar fallit under nivån ett år tidigare och flera banker uppnådde icke minimaltalen. Den normala säsongsmässiga ökningen av affärsbankernas likviditet under hösten blev relativt svag, och deras likviditetsberedskap inför 1964 framstod som allt mindre tillfredsställande.

Bankernas nettoställning gentemot riksbanken var genomsnittligt svagare än de två föregående åren. Samtliga månader visade en nettoskuld till riksbanken och särskilt märkbar var kontrasten mellan januari—juli 1963 och motsvarande period 1962. Under en period från mitten av augusti till mitten av oktober tillämpades vissa begränsningar i bankernas möjlighet att upptaga riksbankslån sedan riksbanken förklarat, att den icke var beredd att förse bankerna med kassamedel i större utsträckning än som var förenligt med den försiktigare utlåningsverksamhet som ansågs nödvändig.

Kreditströmmen från affärsbankerna växte starkt ungefär till mitten av 1963 och stabiliserades därefter, trots den allt sämre likviditeten, på den höga nivå den då nått. Resultatet under tolv månadersperioden t. o. m. november 1963, den senaste för vilken siffror föreligger, blev en ökning av de utestående krediterna till allmänheten med 3 146 mkr. Därav svarade bostadsbyggnadskrediter för 782 mkr och övrig utlåning för 2 364 mkr. Över samma period minskade bankernas likvida tillgångar med 569 mkr. Ett år tidigare var motsvarande siffror en minskning på 292 mkr för bostadsbyggnadskrediter och öknings på 1 822 mkr för övrig utlåning och 1 723 mkr för de likvida tillgångarna.

Emissionstakten var mot slutet av 1962 högt uppdriven och underbyggdes av förväntningar om ytterligare räntesänkningar och av affärsbankernas då ännu goda likviditet, som gjorde det möjligt för dem att göra betydande förvärv av obligationer. En följd av bankernas svagare likviditetsläge under 1963 var, att deras intresse för förvärv av långa stats- och hypoteksobligationer upphörde,

varigenom en av de faktorer som legat bakom den livliga emissionsverksamheten på obligationsmarknaden föll bort. Efter räntesänkningen i januari, då räntesatsen vid emission av stadshypotekskassans obligationer föll från 5 till 4,6 %, upphörde även förväntningarna om ytterligare räntefall, vilket minskade placerrarnas intresse. I motsats till vad som var fallet under 1962 kom därför utrymmet för nyemissioner av långa obligationer och förlagsbevis tillfälligt att ligga under den långsiktiga trenden i placeringsbehovet. Riksbankens emissionskontroll fick ånyo en märkbar betydelse och räntan på nyemissioner låg under hösten 0,65—0,75 procentenheter högre än under våren, med stadshypotekskassans emissionsränta vid 5¹/₄ %. Riksbanken ingrep i september med köp av långa obligationer för att stabilisera kursutvecklingen.

I samband med räntesänkningen i januari upphävde riksbanken de två rekommendationerna om tio år som längsta bindningstid för bundna räntor och 50 % som en minimikvot för försäkringsbolagens placeringar i statspapper och kredit i olika former till nyproducerade bostäder. Härefter återstår av regleringsåtgärderna på kapitalmarknaden endast emissionskontrollen.

Totalt uppgick nyemissionerna av långa lån 1963 till 3 700 mkr, något mindre än under föregående år. Härav tog staten i anspråk 900 mkr och danska och norska lån uppgick till 100 mkr. Övriga, inhemska låntagare emitterade följaktligen lån för 2 700 mkr, 1 100 mkr mindre än 1962 men betydligt mera än under något tidigare år.

Riksbankens och affärsbankernas sammanlagda valutareserv minskade under 1963 från 4 361 till ca 4 200 mkr. Valutautströmningen speglar, såvitt för närvarande är känt, ett större underskott än föregående år i löpande transaktioner, en lägre nettoimport av kapital och därtill en minskning av restposten i betalningsbalansen. Växelkurserna för de viktigaste utländska valutorna låg i allmänhet i övre delen av det intervall inom vilket de kan variera. Det kan nämnas att en teknisk förändring vid halvårsskiftet genomfördes i de av riksbanken noterade marginalkurserna; fr. o. m. den 1 juli 1963 noteras sådana kurser endast för U.S. dollar.

Med början i mars 1962 har ett antal länders centralbanker, för närvarande elva, var för sig ingått överenskommelser med Federal Reserve Bank of New York, som representant för det amerikanska centralbankssystemet, om kortfristiga krediter, avsedda att utgöra en första försvarslinje vid rubbningar på valutamarknaden. Sverige anslöt sig under 1963 till detta samarbete genom att riksbanken och den amerikanska banken i januari överenskom om att under tre månader ställa ömsesidiga kreditmöjligheter på 50 miljoner dollar till varandras förfogande. Överenskommelsen har därefter förnyats för successiva tremånadersperioder, men kreditmöjligheterna har hittills icke utnyttjats av någondera parten.

Här kan även nämnas att Sverige deltar i den grupp med representanter för tio ledande industriländer, som, enligt vad som överenskoms i samband med Internationella valutafondens årsmöte i september, skall företaga en översyn av det internationella betalningssystemet.

Valutaregleringen handhades under året i stort sett efter samma linjer som tidigare. I samband med förlängningen av valutaförordningen kodifierades redan tidigare tillämpad praxis om frihet för löpande betalningar. I övrigt kan hänvisas till valutastyrelsens berättelse, vilken fogats som bilaga till fullmäktiges förvaltningsberättelse.

Riksbankens transaktioner

I riksbankens balansräkning, som med en grov gruppering av posterna återges i tabell 1, speglas bl. a. transaktioner som riksbanken, eventuellt i samarbete med riksgäldskontoret, vidtager för att påverka bankernas kassaställning. Sådana åtgärder har under de senaste åren kommit att få en ökande betydelse i riksbankens penningpolitiska verksamhet. Under första hälften av 1962 var syftet härvid att stärka bankernas kassalikviditet och underlätta deras kreditexpansion; under andra halvåret 1962 ansågs en ytterligare lättnad olämplig. 1963 å sin sida kom att kännetecknas av en medveten strävan mot ett stramare likviditetsläge.

Tabell 1. Riksbankens tillgångar och skulder

Genomsnittlig ställning vid rapportdagar. Mkr

Tillgångar						
	Guld- och valutareserv	Skattkam- marväxlar	Obligationer	Utlåning till banker	Övriga tillgångar	S u m m a
1962 hela året	3 671	2 408	1 414	211	1 069	8 773
1:a halvåret	3 501	2 564	1 313	154	1 074	8 606
2:a halvåret	3 841	2 251	1 516	268	1 065	8 941
1963 hela året	3 799	1 024	2 759	371	1 095	9 048
1:a halvåret	3 843	1 527	2 020	472	1 079	8 941
2:a halvåret	3 754	522	3 499	269	1 111	9 155
Skulder						
	Utelöpande sedlar	Statliga myndigheters check- räkningar	Bankernas check- räkningar	Depositions- och kapi- talräkning	Övriga skulder	S u m m a
1962 hela året	6 432	102	38	1 240	961	8 773
1:a halvåret	6 274	120	35	1 279	898	8 606
2:a halvåret	6 590	84	40	1 201	1 026	8 941
1963 hela året	6 955	119	36	879	1 059	9 048
1:a halvåret	6 832	103	30	903	1 073	8 941
2:a halvåret	7 078	135	42	855	1 045	9 155

Anm. Från och med rapportdagen den 7 maj 1962 minskade riksbankens värdepappersportfölj genom att riksbankens fordran på svenska staten avskrevs med 500 mkr, varvid skattkammarmväxlar på detta belopp överlämnades till riksgäldskontoret utan likvid, samt genom att 250 mkr i obligationer avskildes för en särskild riksbankens jubileumsfond. Siffrorna för de tidigare rapportdagarna 1962 har justerats med hänsyn härtill, varför dessa transaktioner ej påverkar jämförbarheten mellan perioderna.

Balansräkningen påverkas av säsongvariationer men också i hög grad av tillfälliga svängningar, som gör att förändringarna från t. ex. årsskifte till årsskifte ger ett mycket dåligt uttryck för läget under året. För att erhålla en mera meningsfull bild ges därför i tabell 1 de genomsnittliga siffrorna för posterna i balansräkningen halv- och helårsvis. I texten kommer dock i några fall siffror att lämnas över förändringar från årsskifte till årsskifte.

Vissa av riksbankens balansposter är utpräglat passiva i den meningen att de icke direkt eller på kort sikt påverkas av penningpolitiska åtgärder. Hit hör *den utelöpande sedelmängden*. I genomsnitt låg den 1963 523 mkr eller 8,1 % över 1962 års nivå, och ökningen från årsskifte till årsskifte blev 539 mkr, motsvarande 7,3 % av siffran vid utgången av 1962.

Av samma karaktär är *depositions och kapitalräkningen* som liksom tidigare dominerades av rörelserna på kontona för investering i rörelse; i motsats till tidigare år bestod dessa under 1963 dock endast av insättningar och uttag enligt de permanenta bestämmelserna. Genom uttagen av särskilt insatta medel vid utgången av 1962 och de under 1962 och 1963 lämnade tillstånden att ta investeringsfonder i anspråk kom uttagen att överväga och behållningen på investeringskonton sjönk. I genomsnitt låg räkningen 361 mkr lägre 1963 än 1962.

Den förhållandevis begränsade nedgången i den totala valutareserven, som närmare belyses i ett följande avsnitt, visade sig i en minskning från årsskifte till årsskifte på 250 mkr i riksbankens behållning av *guld och valutor*. I genomsnitt låg dock behållningen 128 mkr högre än 1962.

Slutligen kan bland denna grupp av poster nämnas de, som sammanförts under »*övriga tillgångar*» och »*övriga skulder*». De förändrades relativt litet, 26 mkr respektive 98 mkr i årsgenomsnittet. I »*övriga tillgångar*» ingår bl. a. riksbankens egen utlåning till allmänheten, som ingalunda är passiv ur riksbankens synpunkt, men som på grund av sin begränsade omfattning förts till denna restpost. Riksbankens utlåning till allmänheten ökade med 18,9 mkr från årsskifte till årsskifte till ett utestående belopp om 86,7 mkr. Härav svarade avbetalningslånen för 66,6 mkr (ökning 6,5 mkr) och växelkrediter, hypotekslån samt krediter i checkräkning för 20,1 mkr (ökning 12,4 mkr).

Skillnaderna i årsgenomsnittet för de hittills nämnda, ur kreditpolitisk synpunkt i huvudsak passiva balansposterna motsvarade en indragning av medel från bankernas kassor på 106 mkr. För de båda första halvåren resulterar jämförelsen i ett närmast oförändrat genomsnitt, medan en åtstramning på 202 mkr skedde mellan de båda andra halvåren.

Riksbankens aktiva operationer visar sig främst i värdepappersportföljen. Större delen av växlingarna i riksbankens innehav av *skattkamarväxlar och obligationer* kan föras tillbaka på det förhållandet, att riksbanken gjorde betydande förvärv av nyemitterade statsobligationer medan riksgäldskontoret å sin sida inlöste förfallande skattkamarväxlar. Riksbankens köp av obligationer översteg visserligen, räknade över året, minskningen av skattkamarväxelport-

följen, men värdepappersportföljen låg i genomsnitt under året 39 mkr lägre än 1962. Under första halvåret var innehavet 330 mkr lägre och under andra halvåret 254 mkr högre. Om behållningarna på *statliga checkräkningar* avräknas från statspappersinnehavet blir motsvarande siffror för effekten på bankernas kassor minus 56 mkr för helåren och för halvårsjämförelserna minus 313 respektive plus 203 mkr.

Tabell 2. Affärsbankernas nettoställning gentemot riksbanken

		Mkr											
		Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1959 ...	222	109	65	146	25	— 5	67	20	3	34	—123	— 12	
1960 ...	36	28	—229	— 91	—104	—182	—114	—353	—357	— 99	—165	— 23	
1961 ...	32	29	—231	—375	—299	—293	—205	14	—201	— 5	—109	58	
1962 ...	17	25	6	52	—232	—285	12	— 46	—307	—226	—220	— 43	
1963 ...	—123	—236	—323	—376	—504	—665	—199	— 86	—121	— 16	—278	—192	

Anm. Nettoställningen under en månad har beräknats som medeltalet av de vid månadens fyra rapportdagar föreliggande differenserna mellan affärsbankernas tillgodohavanden på checkräkning i riksbanken och deras skuld till riksbanken för upptagna lån.

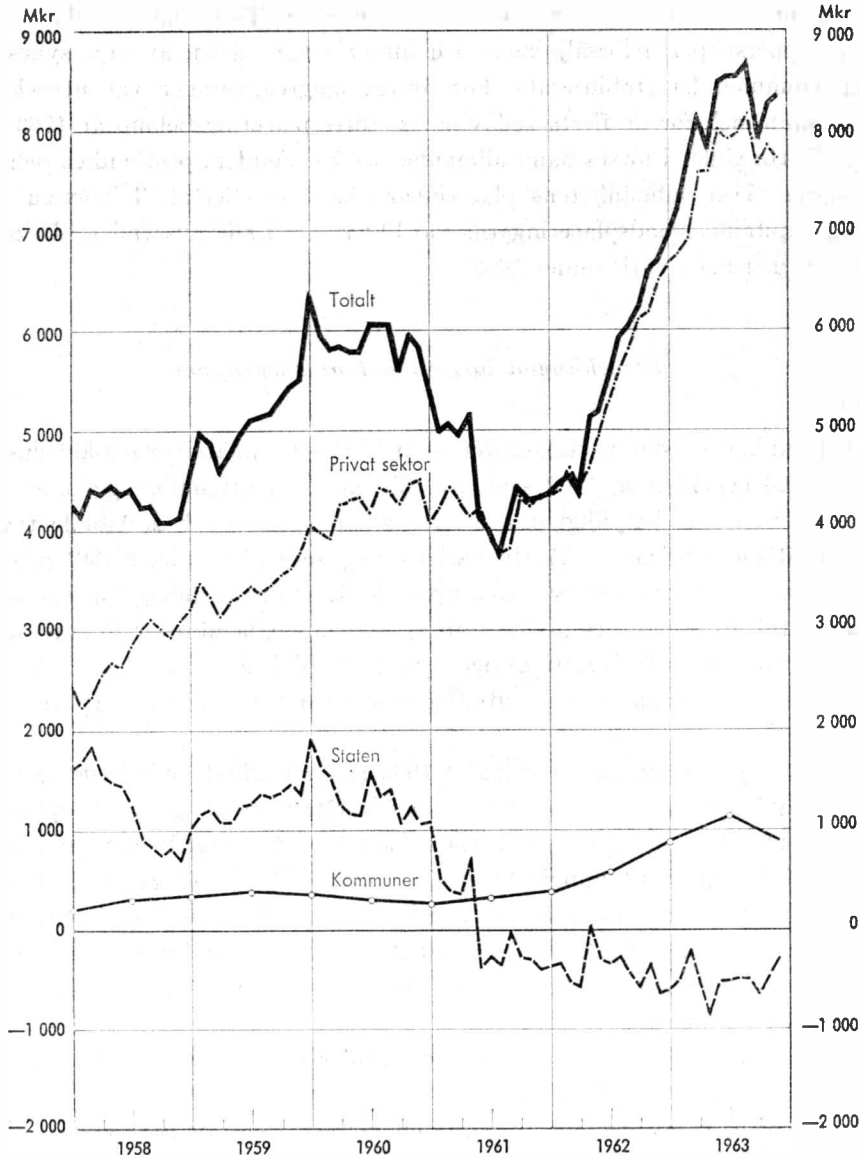
Genomsnittssiffrorna i tabell 1 över *bankernas upplåning* och deras *checkräkningstillgodohavanden* visar de ovannämnda riksbankstransaktionernas resultat för bankernas kassalikviditet. Checkräkningsbehållningarna var genomgående obetydliga. Bankupplåningen i riksbanken låg i genomsnitt på en högre nivå 1963 än 1962, 371 mkr mot 211 mkr. Bankernas starkare beroende av riksbanken är mest påtaglig vid en jämförelse mellan första halvåren 1962 och 1963. För affärsbankernas del ges deras nettoställning mot riksbanken månad för månad i tabell 2, som visar att kontrasten mellan de båda senaste åren hänför sig till perioden januari—juli.

Kreditmarknaden

Den svenska kreditmarknaden kännetecknades under större delen av 1963 av en fortsatt stark expansion. Den successiva åtstramningen av kreditpolitiken ledde dock till att kreditströmmens tillväxt upphörde under höstmånaderna, men för året som helhet var kreditförmedlingen över den organiserade kreditmarknaden likväl mera omfattande än under 1962. För näringslivet redovisades fram t. o. m. första halvåret 1963 starkt stigande upplåningssiffror men därefter har utvecklingen varit lugnare. Samma var förhållandet med kommunerna, medan för bostadssektorn stegringen fortgått. För staten förelåg under större delen av året en tendens till ökning av inkomstöverskottet och en nettoåterbetalning av skulder, men under årets sista månader svängde utvecklingen härvidlag och för året som helhet redovisades utgiftsöverskott och nettoupplåning.

Diagram A. Kreditmarknaden 1958—1963

Den totala upplåningen och dess fördelning på låntagare
12-månadersuppgifter. Nettobelopp

Anm. Diagrammet omfattar samma material som tabell 3, här redovisat med successiva 12-månaderstal. Varje punkt på de olika kurvorna anger upplåningen under den närmast föregående 12-månadersperioden. Upplåningen är räknad netto (upplånade belopp minus återbetalade). För kommunerna föreligger uppgifter endast vid halvårskiftena, mellan vilka rätlinjiga interpoleringar gjorts. Detta förfaringsätt påverkar även de restpostberäknade uppgifterna för den privata sektorn.

I den ökning av den totala kreditgivningen, som begynte våren 1962 och som fortsatte till hösten 1963, utgjorde affärsbankernas utlåning och värdepappersförvärv ett dominerande inslag. Även för den fortsatta utvecklingen spelade affärsbankernas totala placeringar en betydande roll. Tidigt under 1963 förbyttes värdepappersköpen i försäljningar och under senare delen av året synes utlåningsströmmen ha stabiliserats. För övriga långgivargrupper var utvecklingen mera jämn, och för de flesta redovisades större placeringsbelopp år 1963 än år 1962. Detta gäller i första hand allmänna pensionsfonden, postbanken och sparbankerna. Även allmänhetens placeringar ökade emellertid. Tillväxten av de totala kapitalmarknadsplaceringarna var likväl inte i alla avseenden lika markerad som den hade varit under 1962.

Utvecklingen hos olika låntagargrupper

Staten

Den ökning av statens inkomster, som följt av allmänna varuskattens införande 1960 och höjning 1962 samt av tillväxten i skatteunderlaget under högkonjunkturen, var betydligt större än utgiftsökningen, och statsbudgetens utfall förbättrades (diagram A). Överbalansering uppnåddes under 1961 och 1962, och ända t. o. m. november 1963 uppgick 12-månaderstalen för statens inkomster till ett större belopp än statens sammanlagda utgifter för investering, konsumtion, inkomstöverföring och utlåning. Vid årsslutet hade emellertid situationen kastats om, och ett utgiftsoverskott om 201 mkr redovisades för år 1963.

Den statliga upplåningen var under 1963 relativt omfattande både vad gäller korta och långa lån. Genom emission av kortfristiga obligationer upplånades brutto 2 205 mkr och netto 981 mkr. Skattkammarväxelskulden minskade å andra sidan, och totalt uppgick återbetalningen av kortfristiga krediter till ett större belopp än upplåningen. De kortfristiga skulderna minskade under året med 664 mkr mot 962 mkr under år 1962. Sistnämnda år hade emellertid riksbankens nedskrivning av sin skattkammarväxelfordran med 500 mkr bidragit till skuldavvecklingen.

Statens långfristiga upplåning utgjordes under 1963 i första hand av tre stycken obligationslån, vilka tillsammans inbringade 800 mkr. Därutöver emitterades två premielån, varav det ena utgjorde en konvertering av 1943 års lån. Netto inbringade premieemissionerna 100 mkr. Inlösen av ursprungligen långfristiga lån var under 1963 av liten omfattning, och den totala långfristiga nettoupplåningen uppgick under året till 857 mkr att jämföras med en nettoåterbetalning under 1962 om 125 mkr. Den statliga lånerörelsen under 1963 resulterade således i en icke obetydlig konsolidering av den utelöpande statsskulden.

Kommunerna

Kommunernas investeringsutgifter, som stigit mycket kraftigt under 1962, ökade i minst samma takt under 1963. Eftersom utgifterna ökade även för övriga ändamål, ägde en omfattande total utgiftsstegring rum. Inkomsterna växte ävenledes kraftigt, dock ej mera än att liksom under 1962 ett nettofinansieringsbehov uppkom. Detta var under både 1962 och 1963 av betydligt större omfattning än under de närmast föregående åren.

Kommunernas upplåning, som under loppet av 1962 ökat påtagligt med tyngdpunkten förlagd till senare delen av året, fortsatte att växa under första halvåret 1963 men avtog därefter. Av redovisningen för kreditmarknadens utveckling under 12-månadersperioderna t. o. m. september 1962 och 1963 (tabellerna 3 A och 3 B) framgår, att kommunerna under den senaste 12-månadersperioden netto lånat upp ca 900 mkr. Vid halvårsskiftet hade motsvarande be-
lopp uppgått till ca 1 100 mkr.

Kommunernas upplåning under 1963 var liksom under 1962 huvudsakligen av långfristig karaktär. Finansiering medelst emission av obligationer, som ökat kraftigt under 1962, fortsatte att öka även under 1963 och svarade då för omkring hälften av kommunernas totala nettoupplåning.

Under 1962 med dess relativt lätta kreditpolitik hade en viss uppbyggnad av kommunernas likvida tillgångar ägt rum. Banktillgodohavandena ökade sålunda med ca 400 mkr. Under 1963 synes likviditetsökningen ha avtagit eller upphört.

Den privata sektorn

Under 1961 och 1962 hade kommunernas upplåning tidvis balanserats av statens skuldåterbetalning, och nettoupplåning från den offentliga sektorns sida hade förekommit endast sporadiskt. Kommunernas relativt omfattande upplåning under 1963 i förening med utvecklingen av statsbudgeten mot lägre inkomstöverskott och slutligen utgiftsöverskott resulterade för 1963 i en nettoupplåning för den offentliga sektorn med ca 1 miljard kronor. För den privata sektorn, vars upplåning i huvudsak avser finansiering av bostadsbyggandet och av näringslivet, blev motsvarande siffra ca 8 miljarder kronor efter en kraftig ökning alltifrån hösten 1961, då 12-månaderstalen för den privata sektorns upplåning låg vid ca 4 miljarder kronor.

En markerad tillväxt av *bostadskreditgivningen* ägde rum under 1963. Affärsbankerna gav nya lån i väsentligt större utsträckning än under tidigare år. Under 1962 hade avlyften varit av mycket stor omfattning, vilket möjliggjorts genom en expansion av hypoteksinstitutens obligationsemissioner. Avlyften minskade under 1963 men låg likväl på i stort sett samma nivå, som nyutlåningen gjort ungefär ett år tidigare.

Den omfattande nyutlåningen till bostadsbyggandet i förening med en ej obetydlig slutlig bostadslångivning resulterade i en kraftig ökning av den totala bostadskreditgivningen. Under 1962 hade bostadskrediterna i öppna marknaden

Tabell 3 A. Kreditmarknaden 1962

Nettobelopp för 12-månadersperioden t. o. m. september 1962. Mkr

Långgivare och finansobjekt	Låntagare				Summa
	Staten	Kommuner	Bostäder	Näringsliv	
Riksbanken	— 921	—	160	2	— 759
Skattkammарväxlar	— 1 019	—	—	—	— 1 019
Obligationer	48	—	160	—	208
Reverslån m. m.	50	—	—	2	52
Affärsbanker	1 313	71	— 121	1 544	2 807
Skattkammарväxlar och dagslån	489	—	—	—	489
Obligationer	826	10	352	9	1 197
Aktier	—	—	—	53	53
Reverslån m. m.	— 2	61	— 473	1 482	1 068
Andra banker	— 157	343	1 317	441	1 944
Skattkammарväxlar och dagslån	6	—	—	—	6
Obligationer	— 111	80	252	215	436
Reverslån m. m.	— 52	263	1 065	226	1 502
Enskilda försäkringsinrättningar .	— 273	98	719	223	767
Skattkammарväxlar	—	—	—	—	—
Obligationer och förlagsbevis ..	— 273	— 22	582	83	370
Aktier	—	—	—	58	58
Reverslån m. m.	—	120	137	82	339
Offentliga försäkringsinrättningar	31	154	896	392	1 473
Obligationer och förlagsbevis ..	31	40	878	324	1 273
Reverslån m. m.	—	114	18	68	200
Allmänheten (restpost)	— 578	81	16	475	— 6
Skattkammарväxlar och dagslån	— 62	—	—	—	— 62
Obligationer och förlagsbevis ..	— 353	81	16	45	— 211
Aktier	—	—	—	430	430
Reverslån m. m.	— 163	—	—	—	— 163
Samtliga långgivare	— 585	747	2 987	3 077	6 226
Skattkammарväxlar och dagslån	— 586	—	—	—	— 586
Kortfristiga obligationer	121	—	8	5	134
Långfristiga obligationer och förlagsbevis	47	189	2 232	671	3 139
Aktier	—	—	—	541	541
Reverslån m. m.	— 167	558	747	1 860	2 998

Anm. »Kreditmarknaden» omfattar i denna tabell statens, kommunernas, bostadssektorns och näringslivets totala upplåning i banker och försäkringsinrättningar samt deras kapitalanskaffning utanför bankerna och försäkringsinrättningarna mot aktier, förlagsbevis och obligationer (för staten även andra finansobjekt än obligationer). Upplåningen är räknad netto, d. v. s. upplånade belopp

uppgått till ej fullt 3 miljarder kronor och bostadsfinansieringen över statsbudgeten till $\frac{3}{4}$ miljard kronor. För 1963 kan bostadskrediterna i öppna marknaden beräknas ha uppgått till över 3,5 miljarder kronor och finansieringen över stats-

Tabell 3 B. Kreditmarknaden 1963

Nettobelopp för 12-månadersperioden t. o. m. september 1963. Mkr

Långgivare och finansobjekt	Låntagare				Summa
	Staten	Kommuner	Bostäder	Näringsliv	
Riksbanken	568	—	134	28	730
Skattkammarväxlar	— 1 347	—	—	—	— 1 347
Obligationer	1 965	—	134	—	2 099
Reverslån m. m.	— 50	—	—	28	— 22
Affärsbanker	— 1 033	—	867	2 288	2 122
Skattkammarväxlar och dagslån	— 459	—	—	—	— 459
Obligationer	— 659	30	188	18	— 423
Aktier	—	—	—	— 1	— 1
Reverslån m. m.	85	— 30	679	2 271	3 005
Andra banker	— 281	446	1 658	475	2 298
Skattkammarväxlar och dagslån	— 108	—	—	—	— 108
Obligationer	— 57	118	257	123	441
Reverslån m. m.	— 116	328	1 401	352	1 965
Enskilda försäkringsinrättningar..	— 3	137	423	223	780
Skattkammarväxlar	11	—	—	—	11
Obligationer och förlagsbevis ..	— 14	59	378	178	601
Aktier	—	—	—	18	18
Reverslån m. m.	—	78	45	27	150
Offentliga försäkringsinrättningar	85	287	590	580	1 542
Obligationer och förlagsbevis ..	85	152	586	480	1 303
Reverslån m. m.	—	135	4	100	239
Allmänheten (restpost)	4	33	42	357	436
Skattkammarväxlar och dagslån	93	—	—	—	93
Obligationer och förlagsbevis ..	— 71	33	42	61	65
Aktier	—	—	—	296	296
Reverslån m. m.	— 18	— 18
Samtliga långgivare	— 660	903	3 714	3 951	7 908
Skattkammarväxlar och dagslån	— 1 810	—	—	—	— 1 810
Kortfristiga obligationer	851	—	— 108	5	748
Långfristiga obligationer och förlagsbevis	398	392	1 693	855	3 338
Aktier	—	—	—	313	313
Reverslån m. m.	— 99	511	2 129	2 778	5 319

har minskats med återbetalade. Siffrorna för riksbanken har i tabell 3 A justerats på samma sätt som i tabell 1. Dessutom har riksbankens skattkammarväxelinnehav minskats med statens tillgodohavande i riksbanken, så att statens upplåning överensstämmer med budgetutfallet. Brister i källmaterialet har i en del fall nödvändiggjort uppskattningar.

budgeten till oförändrat $\frac{3}{4}$ miljard kronor. Totalt kan sålunda bostadskreditgivningens beräknas ha varit betydligt mer än en halv miljard kronor större 1963, vilket är en kraftigare ökning än vad som brukar förekomma från år till år.

Tabell 4. Inlåningen hos bankerna

Förändringar i inestående belopp. Mkr

	12-månadersperioderna t. o. m. november		
	1961	1962	1963
Riksbanken ¹	391	— 369	— 336
Affärsbanker	483	2 799	2 032
Kapitalsamlings- och sparkasseräkning	1 048	— 969	319
Kapitalräkning med 12 månaders uppsägning ²	2 829	1 591
Kapitalräkning med 6 månaders uppsägning ²	1 126	122
Övriga räkningar	— 565	— 188	—
Sparbanker ³	1 034	1 279	1 190
Postsparbanken	329	429	459
Postgiro	— 28	264	240
Centralkassor för jordbrukskredit	157	185	211
Summa	2 366	4 587	3 796

¹ Siffrorna för riksbanken avser andra insättare än banker och statliga myndigheter.² Kapitalräkning med 12 resp. 6 månaders uppsägning infördes i mars 1962.³ Siffrorna är uppskattade med ledning av uppgifter från de 81 större sparbankerna.

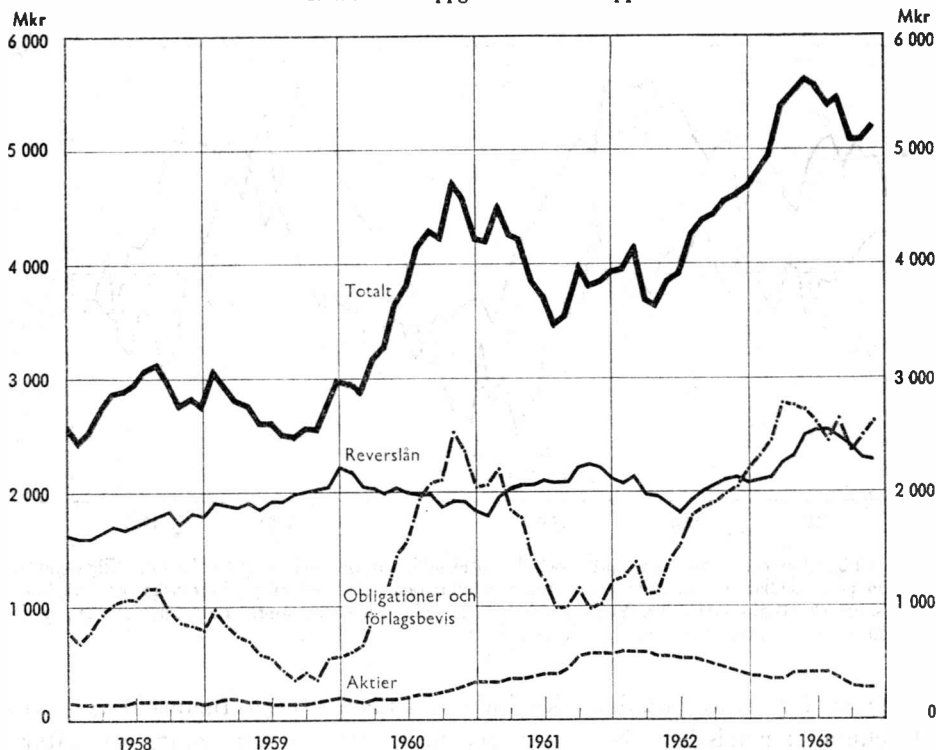
Från våren 1962 till hösten 1963 ökade *företagens upplåning* på den organiserade kreditmarknaden mycket kraftigt. Under högkonjunkturåren 1960 och 1961 hade 12-månaderstalen för denna upplåning legat vid 1,5 à 2,0 miljarder kronor. Under större delen av 1962 och 1963 låg de vid 3,5 à 4,5 miljarder kronor med toppnivå under sommarmånaderna 1963. Ökningen ägde rum under en period med jämförelsevis låg stegringstakt i fråga om investeringarna och kan därför synas anmärkningsvärd. Flera faktorer samverkade emellertid till upplåningsökningen. Vinstutvecklingen var ogynnsam, och självfinansieringsgraden avtog. Förändringen av kreditmarknadsläget spelade också sin roll. När kreditpolitiken lättade våren 1962 och upplåningsmöjligheterna på den organiserade kreditmarknaden ökades, vidgades företagens kapitalanskaffning på denna marknad samtidigt som handelskrediterna och övrig kreditförmedling utanför den organiserade marknaden avtog. Det stramare kreditmarknadsläget fr. o. m. hösten 1963 kan ha inneburit en omkastning i sistnämnda avseende.

Under perioden av relativt lätt kreditpolitik ökade i första hand upplåningen i affärsbankerna. Företagens tillgodohavanden hos bankerna ökade samtidigt, dock utan att likviditeten hos företagen på långt när nådde upp till den extremt höga nivå, som rådde vid den föregående konjunkturavmattnings slut 1959. Av upplåningen i övrigt fick för perioden som helhet obligationsemissionerna en växande betydelse och aktieemissionerna en avtagande. Under kalenderåret 1963 uppgick dock både obligations- och aktieemissionerna till lägre belopp än under kalenderåret 1962.

I fråga om den finansiella utvecklingen inom den privata sektorn må slutligen några uppgifter avseende *hushållen* lämnas. Hushållens disponibla inkomster kan

Diagram B. Kapitalmarknaden 1958—1963

12-månadersuppgifter. Nettobelopp

Anm. »Kapitalmarknaden» är avgränsad på följande sätt. Från den totala kreditgivningen enligt tabell 3 har all affärsbankernas och riksbankens kreditgivning avskilts. Vidare har avskilts vissa krediter till staten från marknaden utanför affärsbankerna och riksbanken, huvudsakligen bestående av postbankens kortfristiga placeringar hos riksgäldskontoret samt pris- och konjunkturutjämningsavgifterna. Varje punkt på de olika kurvorna anger kreditgivningen under den närmast föregående 12-månadersperioden. Kreditgivningen är räknad netto (placerade belopp minus återbetalade).

beräknas ha ökat i något lägre takt 1963 än 1962, 7 respektive 9 %. Konsumtionsökningen, mätt i fasta priser, fortgick å sin sida på ungefär samma sätt under 1963 som under 1962. Mätt i löpande priser avtog den dock i likhet med inkomstökningen. I fråga om sparandet hos hushållen torde även en avtagande stegringstakt ha förelegat. Ökningen av hushållens banktillgodohavanden, framträdande i den allmänna inlåningsutvecklingen i tabell 4, kan därför beräknas ha minskat och förvärven av värdepapper torde ej nämnvärt ha förändrats.

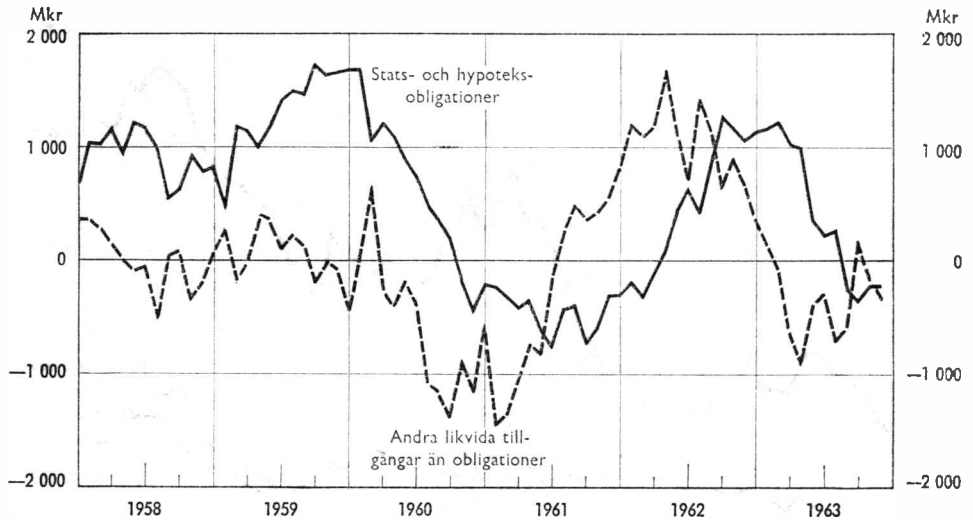
Kreditförmedlingen över den organiserade kreditmarknaden

Kapitalmarknaden

Den livliga verksamheten på kapitalmarknaden under 1962, som hade begynt redan mot slutet av 1961, avtonade delvis under 1963. Tillväxten i kapitalmarknadsinstitutens placeringsbehov, framför allt allmänna pensionsfondens, bidrog till expansionen men också ökningen av affärsbankernas likviditet samt för-

Diagram C. Affärsbankernas likvida tillgångar 1958—1963

12-månadersuppgifter. Nettobelopp

Anm. Obligationerna utgörs av stats- och hypoteksobligationer och »Andra likvida tillgångar än obligationer» av sedlar, mynt, checkar, postremissväxlar och nettofordran på inhemska och utländska banker samt skattkammarsväxlar. Varje punkt på de olika kurvorna anger nettoförändringen under den närmast föregående 12-månadersperioden.

väntningar om räntesänkning. Kapitalmarknadsinstituterna finansierade i viss utsträckning långfristiga placeringar genom kortfristig upplåning, och affärsbankerna företog betydande förvärv av obligationer. Under 1963 var läget delvis det motsatta. Förväntningar om räntestegring förelåg, och banklikviditeten hade försämrats. De långfristiga placeringarna hos några av kapitalmarknadsinstituterna var mindre än medelsinströmningen hos dessa, och affärsbankernas intresse för värdepappersförvärv avtog. Sammanförs nettobeloppen för de totala emissionerna av aktier, förlagsbevis och långfristiga obligationer med nettobeloppen för kapitalmarknadsinstitutens direkta långgivning, erhålls för 12-månadersperioderna t. o. m. september 1961, 1962 och 1963 beloppen 4,0, 5,7 respektive 6,0 miljarder kronor. Exkluderas affärsbankernas nettoförvärv av aktier och långfristiga obligationer samt nettot av riksbankens transaktioner i sådana obligationer, erhålls siffrorna 4,0, 4,4 respektive 5,1 miljarder kronor. Enligt den vidare definitionen av kapitalmarknaden, enligt vilken avgränsningen sker enbart efter placeringarnas art, var sålunda ökningstakten i nettoplaceringarna avtagande under 1963, enligt den snävare, där hänsyn tas även till vilka som gjort placeringarna, däremot tilltagande. I diagram B kan 12-månaderstalen för nettoplaceringarna enligt den snävare avgränsningen följas under de senaste sex åren. Som synes låg 12-månaderstalen för dessa placeringar under större delen av år 1963 över 5 miljarder kronor, medan de under 1962 legat vid eller något över 4 miljarder kronor. Aktieförvärven avtog visserligen, men såväl reverslånggivningen som placeringarna i obligationer och förlagsbevis ökade kraftigt.

Affärsbankerna

Under 1960 och större delen av 1961 med då rådande utpräglad högkonjunktur hade affärsbankernas likvida tillgångar minskat. En likviditetsförbättring följde därefter, vilken fortgick under praktiskt taget hela 1962. Sedan dess har trenden i likviditetsutvecklingen för affärsbankerna åter varit sjunkande.

Tabell 5. Affärsbankernas likvida tillgångar och likviditetsutvecklingen påverkande faktorer

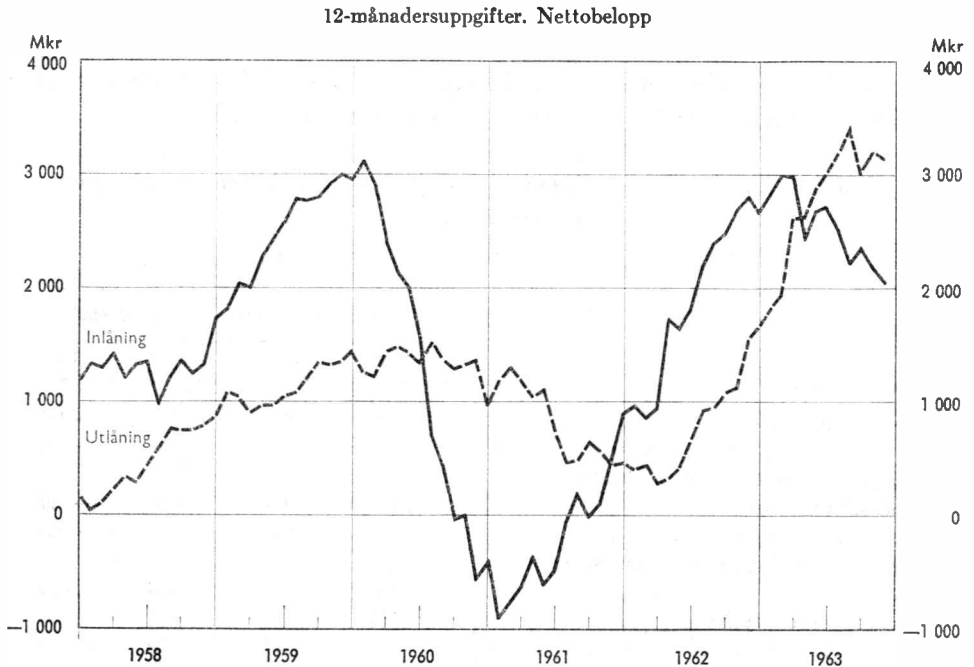
Mkr

	12-månadersperioderna t. o. m. november			
	1960	1961	1962	1963
<i>Påverkande faktorer</i>				
Total valutareserv	— 438	905	661	— 265
Statens kassamässiga utgiftsoverskott	1 067	— 397	— 651	— 283
Statspapper placerade utanför riksbanken och affärsbankerna (ökn. —)	— 1 169	190	928	— 11
Allmänhetens sedelinnehav (ökn. —)	— 367	— 277	— 431	— 434
Företagens investeringsfonder i riksbanken (ökn. —)	— 915	— 369	343	330
Övriga riksbankstransaktioner	— 163	17	203	87
Affärsbankernas nettoköp av hypoteksobligationer	118	95	330	191
Andra affärsbankstransaktioner	260	98	340	— 184
Summa	— 1 607	262	1 723	— 569
<i>Affärsbankernas likvida tillgångar</i>				
Sedlar, mynt, checkar och postremissväxlar	87	10	28	36
Nettofordran på inhemska banker	101	137	81	— 174
Nettofordran på utländska banker och bankirer ..	— 632	93	111	— 120
Skattkammarväxlar	— 710	327	441	— 89
Stats- och hypoteksobligationer	— 453	— 305	1 062	— 222
Summa	— 1 607	262	1 723	— 569

Anm. Positiva tal anger ökning av affärsbankernas likvida tillgångar, negativa minskning.

Det sagda gäller affärsbankernas totala likvida tillgångar. Vid en uppdelning av dessa i å ena sidan obligationer och å den andra mera kortfristiga fordringar, såsom skattkammarväxlar och valutor, visar det sig, att utslagen som väntat kommit först i fråga om de mera kortfristiga fordringarna (diagram C). Under det nedgångsskede, som begynte i mars 1960, hade skattkammarväxelinnehavet liksom bankernas utländska nettotillgodohavanden tidigt minskat. I fråga om obligationerna minskade portföljen av kortfristiga sådana efter hand, medan innehavet av långfristiga ej förändrades i någon större utsträckning. Under uppgångsskedet från senare delen av 1961 ökades skattkammarväxelinnehavet snabbt. Tidigt växte också bankernas utländska nettotillgodohavanden, vilket skedde i samband med en fortgående ökning av valutareserven. Förvärven av

Diagram D. Affärsbankernas inlåning och utlåning 1958—1963

Anm. Varje punkt på de båda kurvorna anger nettoförändringen under den närmast föregående 12-månadersperioden.

obligationer fick totalt en mera betydande omfattning först några månader in på 1962 efter att ha begynt med vissa köp av i första hand hypoteksobligationer under fjärde kvartalet 1961. Förvärven under 1962 gällde dels nytt material, köpt direkt från emittenterna, dels äldre material, köpt från kapitalmarknadsinstitut, företag m. fl. placerare. Under nedgångsskedet 1963 minskade först de utländska nettotillgodohavandena och skattkammарväxelinnehavet samt därefter innehavet av kortfristiga statsobligationer.

Under en stor del av den period obligationsförvärven från marknaden pågick var bankernas kassaställning, definierad som deras nettofordringar hos riksbanken, jämförelsevis god. Ett statligt inkomstöverskott förelåg visserligen, men genom inlösen av förfallande statspapper, placerade både i och utanför bankerna, samt genom valutareservens tillväxt och återbetalning till företagen av tidigare i riksbanken insatta fondmedel försågs bankerna med kassa. Kassaställningen försämrades emellertid redan under senare delen av 1962, då bankerna gjorde stora placeringar i av riksgäldskontoret emitterade kortfristiga obligationer. Ett stramt kassaläge bibehölls under 1963, vartill den statliga upplåningen utanför banksystemet bidrog liksom också den pågående valutautströmningen.

Affärsbankernas totala likvida tillgångar har under de senaste åren varierat mera än vad som förklaras av förändringarna i budgetutfallet, statsupplåningen, valutautvecklingen och rörelsen på investeringskontona. Av särskild betydelse

har härvid varit bankernas förvärv på marknaden av likvida fordringar. Köpen av obligationer från denna fick som nämnts stor omfattning under 1962 men avtog under 1963. Den kortfristiga kreditgivningen till kapitalmarknadsinstituterna (jfr »Andra affärsbankstransaktioner» i tabell 5, vari denna kreditgivning ingår) resulterade för 12-månadersperioden t. o. m. november 1962 i en ökning av bankernas fordringar hos dessa institut men för 12-månadersperioden t. o. m. november 1963 i en minskning. För affärsbankernas totala likvida tillgångar redovisas under den förstnämnda perioden en ökning med 1 723 mkr och under den sistnämnda en minskning med 569 mkr.

Tabell 6. Affärsbankernas utlåning

Månatliga förändringar i utestående belopp. Mkr

	Bostadsbyggnadskrediter			Övrig utlåning			Totalt		
	1961	1962	1963	1961	1962	1963	1961	1962	1963
Januari	18	— 58	— 44	132	155	297	150	97	253
Februari	20	32	47	45	83	190	65	115	237
Mars	26	— 206	77	313	379	787	339	173	864
April	24	— 65	97	11	145	— 25	35	80	72
Maj	43	— 113	107	258	504	545	300	391	652
Juni	— 10	— 44	139	— 281	14	— 31	— 291	— 30	108
Juli	— 65	32	159	83	224	282	19	256	441
Augusti	14	— 3	98	— 103	— 67	43	— 89	— 70	141
September	58	39	— 94	275	443	167	333	482	73
Oktober	— 21	70	76	— 210	— 273	— 72	— 230	— 202	4
November	— 18	72	170	91	421	260	73	493	430
December	— 47	— 50		— 207	— 79		— 254	— 129	
12-månadersperioder t. o. m. nov.	127	— 292	782	311	1 822	2 364	438	1 531	3 146

Expansionen av affärsbankernas utlåning, som begynte under våren 1962, fortsatte under större delen av 1963. 12-månaderstalen för denna utlåning uppgick vid mitten av sistnämnda år till drygt 3 miljarder kronor (diagram D). Med smärre variationer bibehölls denna synnerligen höga nivå t. o. m. november 1963. Tillväxten av utlåningsströmmen synes dock ha brutits under hösten.

Annan långivning än till bostadsbyggande växte kraftigt redan fr. o. m. första kvartalet 1962 men accelererade sedan. Som framgår av tabell 6 var nettoutlåningen månad för månad under 1962 större än under motsvarande månad ett år tidigare. Under första kvartalet 1963 redovisas synnerligen höga värden och betydligt högre än under motsvarande tid 1962. Senare under året var utvecklingen mera ojämn, och periodvis redovisades lägre nettobelopp än under motsvarande tid 1962. För 12-månadersperioden t. o. m. november 1963 var dock kreditgivningen till annat än bostadsbyggande betydligt större än för 12-månadersperioden t. o. m. november 1962.

Affärsbankernas nyutlåning till bostadsbyggandet har under hela den period kreditexpansionen pågått varit omfattande. Avlyften var emellertid under lång tid ändå större, varigenom de utestående bostadsbyggnadskrediterna minskade. I början av 1963 ägde en förändring rum härvidlag. Nyutlåningen växte i ökad takt och avlyften minskade. För 12-månadersperioden t. o. m. november 1963 uppgick nyutlåningen till 2 701 mkr mot 2 077 mkr ett år tidigare och avlyften till 1 919 mkr efter att året förut ha uppgått till 2 368 mkr.

De på affärsbankernas inlåningsräkningar stående beloppen, som begynte att stiga under senare delen av 1961, ökade mycket kraftigt under 1962 liksom även under de första månaderna av 1963. Ökningstakten avtog senare under året; 12-månaderstalen sjönk från ca 3 miljarder kronor till ca 2 miljarder kronor. De understeg därmed 12-månaderstalen för utlåningen med omkring 1 miljard kronor.

Den vikande tendensen i fråga om inlåningen i förening med en först stigande sedan på en hög nivå stagnerande utlåning innebar, att bankernas relativa likviditet, d. v. s. förhållandet mellan likvida tillgångar och förpliktelser, minskade. Den genomsnittliga likviditetskvoten, beräknad enligt riksbankens rekommendation, uppgick vid slutet av november 1963 till 34,6 % att jämföras med 40,3 % vid slutet av november 1962.

Obligationsmarknaden

De förväntningar om en ytterligare räntesänkning, som tidvis gjorde sig märkbara under senare delen av 1962, kom under början av januari 1963 till mera påtagligt uttryck i stigande obligationskurser. Räntesänkningen den 18 januari var sålunda i det avseendet i huvudsak diskonterad och resulterade i en höjning av kurserna för långa obligationer med endast omkring en procentenhet. En viss tveksamhet och oregelbundenhet kunde förmärkas i den efterföljande räntesättningen på den långa marknaden. Bl. a. tydde försäkringsbolagens nya räntesatser för bundna reverslån härpå. Den 10-årsbundna inteckningslåneräntan sänktes med 0,35 % och kommunlåneräntan med 0,65 %.

Tabell 7. Köpkurser och effektiv förräntning vid kvartalsskiften för några representativa statslån

Lån	Kurser					Effektiv ränta				
	1962	1963				1962	1963			
	31/12	31/3	30/6	30/9	31/12	31/12	31/3	30/6	30/9	31/12
5½ 1960/75	103¼	104½	102½	101	100½	4,96	4,74	5,06	5,32	5,40
4½ 1956/80	96	98½	95¼	92¾	91½	4,85	4,63	4,92	5,16	5,29
3½ 1943/88	81½	84½	79½	79¼	78¾	4,77	4,54	4,94	4,97	5,03
3 1945/85	75½	78	74¼	74¾	74¾	4,70	4,59	4,93	4,90	4,92
3 1934	69	68½	66	66¼	66¼	4,35	4,38	4,55	4,53	4,53

En vecka efter diskontosänkningen emitterades till pari ett långt $4\frac{1}{2}\%$ statslån, av vilket de 200 mkr som utbjöds på marknaden övertecknades. Snart därefter följde lån för hypoteksinstituten. Villkoren anpassades i stort sett till statslånet men variationer kom till synes, som tydde på en viss osäkerhet om räntesättningen på kapitalmarknaden.

Ett tendensomslag inträdde senare under februari med allmänt vikande obligationskurser. Denna försvagning av kursläget fortsatte under våren och blev alltmer accentuerad. Bidragande var det ansträngda likviditetsläget för affärsbankssystemet men också allt tydligare det minskande köpintresset från den i stor utsträckning förtidsplacerade kapitalmarknaden.

Utöver de ovannämnda emissionerna för staten och hypoteksinstituten utgavs under årets fem första månader ett stort antal obligations- och förlagslån för skilda kategorier låntagare. Av statslånet utbjöds på marknaden som förut nämnts 200 mkr, hypoteksinstituten för bostadsfinansiering hade till och med maj månad sålt drygt 620 mkr och övriga hypoteksinstitut 60 mkr. För industrier hade emitterats obligations- och förlagslån å tillsammans 400 mkr, för kommuner 200, för banker 40 och för utländska låntagare 100 mkr. Emissionsvillkoren var under denna tid i stort sett oförändrade, trots det mot periodens slut allt mattare köpintresset.

Tabell 8. Obligations- och förlagslåneemissioner 1959—1963

Mkr

Låntagare	1959	1960	1961	1962	1963
Staten	2 115 ¹	1 515	370 ²	1 050 ³	2 874 ⁴
Korta obligationer	1 515	89	200	1 000	1 974
Långa obligationer	450	1 074	—	—	800
Premieobligationer	150 ¹	—	100 ²	50 ³	100 ⁵
Sparobligationer	—	152	70	—	—
Hypoteksinstitut	824	957	1 416	2 302 ⁴	1 595
Bostadsinstitut	755	824	1 269	2 061 ⁴	1 359
Kommuninstitut	86	60
Övriga	69	133	147	155	176
Övriga låntagare	133	455	479	1 500	1 172 ⁵
Industrier	80	216	316	1 068	590
Kommuner	—	140	110	290	360 ⁶
Kommunala företag	—	25	—	34	10
Banker	53	12	18	98	112
Utlandet	—	62	35	10	100
Summa	3 072	2 727	2 265	4 852	5 641

¹ Dessutom konvertering 250 mkr. ² Dessutom konvertering 300 mkr. ³ Dessutom konvertering 150 mkr. ⁴ Dessutom konvertering 400 mkr. ⁵ Dessutom konvertering 175 mkr. ⁶ Dessutom konvertering 40 mkr.

Anm. Siffrorna avser belopp varom under respektive år avtal om försäljning träffats (tecknade belopp). I beloppen ingår även försäljning av under tidigare år daterade lån.

Det framstod tydligt att en omsvängning skett i marknadens bedömning av ränteutvecklingen. Spekulationer i en diskontohöjning kom allt oftare till synes och sådana förväntningar förstärktes av olika uttalanden om konjunkturutvecklingen. Efter ett $4\frac{3}{4}\%$ lån för Stockholms stad i början av juni till 1% lägre emissionskurs än för tidigare under året emitterade kommunobligationer samt ett mindre industrilån strax därefter, som båda gick trögt, inträdde det regelmässigt återkommande sommaruppehållet i emissionsverksamheten.

Diskontohöjningen den 14 juni åstadkom en relativt begränsad nedjustering av kurserna på obligationsmarknaden, beroende på den successiva försvagning av kursläget som fortgått sedan mitten av februari. Nedgången i samband med diskontohöjningen inskränkte sig till 1 à 2 procentenheter.

I mitten av augusti inträdde ånyo en försvagning av kursläget. Utbud såväl på som utanför börsen av huvudsakligen högprocentigt material skedde i en accelererad takt och med det ringa köpintresse, som samtidigt förelåg, pressades kurserna för de berörda lånen. I den situationen ansåg bostadskreditinstituten det nödvändigt att vid sina emissioner erbjuda en kvarts procents bättre ränta än som skulle motiverats av den halvprocentiga diskontohöjningen. I slutet av augusti offentliggjordes sålunda villkor som innebar en räntehöjning till $5\frac{1}{4}\%$ respektive $5\frac{1}{2}\%$. För stadshypotekskassan begränsades det utbudna beloppet till 130 mkr och för bostadskreditkassan till 70 mkr. Kassornas lån fulltecknades ej under teckningstiden, men underhandsförsäljningar, som fortsatte under september månad, hade vid denna månads utgång fört upp kassornas och de övriga institutens totala försäljning av nämnda lån till ca 550 mkr.

Tabell 9. Emissionsvillkor för obligations- och förlagslån under 1963

Räntesats i procent. Emissionskurs angiven vid avvikelse från pari

	1/1—17/1	18/1—13/6	14/6—26/8	27/8—31/12
Diskonto	4	3,5	4	4
Hypoteksinstitut				
Stadshypotekskassan m. fl. primär- långgivare	5	4,5 (99)	(5) ¹	5,25
Bostadskreditkassan m. fl. sekundär- långgivare	5,25	4,75 (99)	(5,25) ¹	5,5
Industrier				
Obligationer	5,25	4,75—5	.	5,5—5,75
Förlagslån	5,75	5,5	.	6 (99)
Kommuner	5,25	4,75	.	5,5
Banker (förlagslån)	5,75—5,5	5,25	.	5,75 (99)

¹ Se anmärkning i texten.

Det i augusti begynnande utbudet av obligationer fortsatte under september och föranledde stödåtgärder från riksbankens sida. Såväl korta som långa obli-

gationer övertogs av riksbanken både över börsen — under successivt vikande kurser — och direkt från banker. Beloppet sålunda köpta obligationer uppgick till ca 300 mkr.

Vid månadskiftet september—oktober kunde emissionsverksamheten för andra låntagare än bostadskreditinstituten återupptagas och under årets sista kvartal emitterades lån för bl. a. industrier å 165 mkr och för kommuner å 140 mkr, vartill kom bankförlagslån å 75 mkr.

I början av november såldes ett $5\frac{1}{4}$ % statslån med 14-årig löptid och med 11 år till konverteringsrättens inträdande. Emissionen, som skedde till pari, avsåg ett belopp om 200 mkr. Försäljningen avbröts före teckningstidens utgång, eftersom lånet hade fulltecknats. En månad senare tog staten ånyo den långa marknaden i anspråk. Av ett $5\frac{1}{4}$ % lån med 18-årig löptid och med rätt till konvertering 14 år efter utgivningsdagen utbjöds 100 mkr. Även detta lån fulltecknades före teckningstidens utgång.

Emissionsvillkoren för under året emitterade obligations- och förlagslån framgår av tabell 9. Året är i tabellen med hänsyn till ränteförändringar uppdelat på fyra perioder. Under den tredje perioden ägde visserligen inga emissioner rum för de angivna låntagarkategorierna, men perioden har ändå medtagits för att belysa det läge som rådde efter räntehöjningen men före den utveckling i slutet av augusti och början på september, som relaterats ovan och som kom att utmytna i en höjning av obligationsräntorna med $\frac{1}{4}$ %.

Tabell 10. Diskontosatser vid riksgäldskontorets försäljning av skattkammarväxlar

	31/3	30/6	30/9	31/12
3-månaders växlar				
1961	5,0	5,0	4,0	4,25
1962	4,5	2,25	3,0	2,8
1963	3,0	4,7	4,6	3,5
6-månaders växlar				
1961	5,0	5,0	5,0	5,25
1962	4,5	2,75	4,0	3,8
1963	3,5	4,6	4,6	4,2
9—12-månaders växlar				
1961	5,0	5,0	5,0	5,25
1962	4,75—5,25	3,5—3,75	4,1	4,0—4,1
1963	3,7—3,9	4,6	4,6	4,6

Under året har emitterats korta statsobligationer till ett sammanlagt belopp av 1 974 mkr och inlösts lån på tillsammans 1 223 mkr. Av de nyemitterade obligationerna har 1 803 mkr övertagits av riksbanken, väsentligen i utbyte mot skattkammарväxlar, medan de förfallande lånen till övervägande del, ca 900 mkr, låg hos affärsbankerna.

Vidare har två premieobligationslån emitterats, nämligen 1963 års lån å 175 mkr, som i sin helhet ersatte 1943 års premielån, samt 1964 års premieobligationslån å 100 mkr.

Riksgäldskontorets diskontosatser för skattkammарväxlar med löptiderna 3, 6 och 9—12 månader framgår av tabell 10, som visar att en successiv åtstramning ägt rum under året. Sedan det officiella diskontot sänkts med $\frac{1}{2}$ % föll under första kvartalet diskontot för de längre växlar med endast 0,2—0,3 %, samtidigt som diskontot för korta växlar steg 0,2 %. Mot höjningen av det officiella diskontot i juni med $\frac{1}{2}$ % svarade, som framgår av tabellen, en så kraftig höjning under andra kvartalet som med 1,7 procentenheter för korta skattkammарväxlar och 0,9—1,1 procentenheter för längre växlar. Mot slutet av året sänktes diskontosatserna för samtliga växlar utom de längsta.

Aktiemarknaden

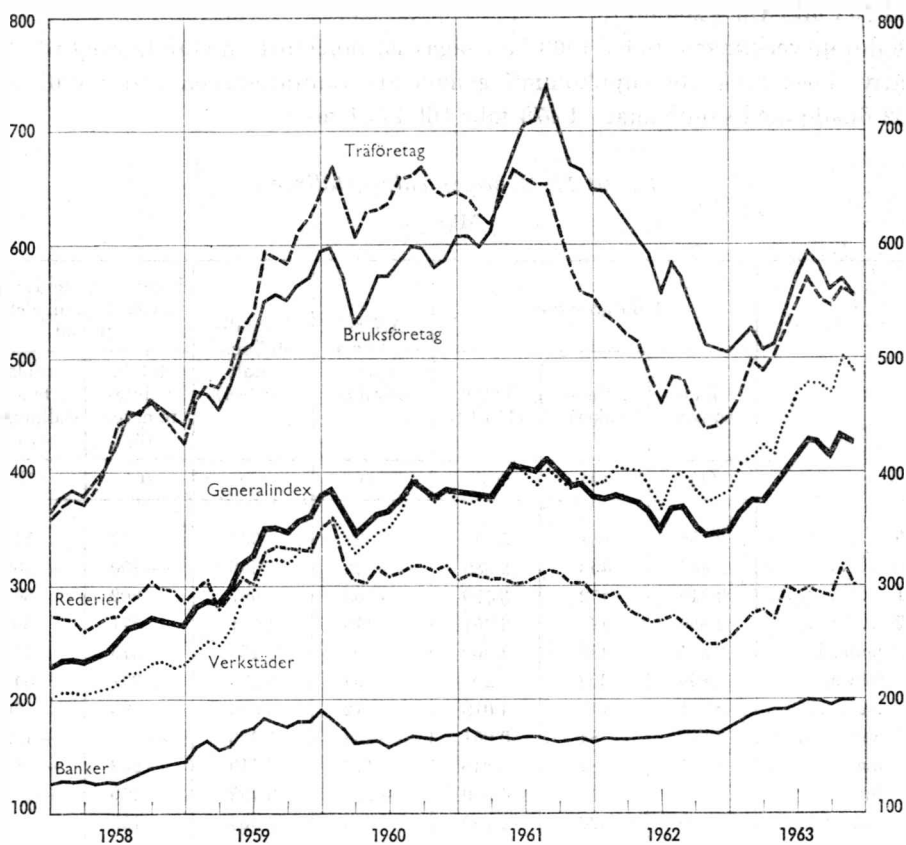
Aktiebörsen präglades under 1963 av stigande kurser. Affärsvärldens generalindex steg över året med 24 %, jämfört med en nedgång om 8 respektive 1 % under 1962 och 1961. Som jämförelse kan nämnas att aktieindex på London- och New York-börserna under året stigit med 23 respektive 17 %. Redan vid årets ingång var kurserna stigande och denna tendens fortsatte under livlig omsättning. Bortsett från en viss avmattning under september och under en kort period i november har den stigande tendensen fortsatt under hela året.

Bland huvudgrupperna har uppgången varit mest markant för verkstadsaktier, vilka under året stigit med 27 % mot en nedgång om 2 % under 1962. För träföretag och rederier har stegringen uppgått till 25 respektive 20 % jämfört med en minskning av 19 respektive 13 % under 1962. Bruksföretagens aktier visade en jämförelsevis svagare uppgång och steg med 11 % mot en nedgång av 22 % under 1962 och dessa aktier ligger fortfarande under indexnivån för ultimo 1961. Bankaktierna steg under året med 19 % mot 6 % föregående år. Bland delgrupperna har varuhusaktier stigit med 41 % och textilföretags aktier med 33 %.

Den osedvanligt höga nivå, som näringslivets kapitalanskaffning genom emissioner av aktier uppnådde under de föregående två åren, sjönk under 1963. De kontanta inbetalningarna till bolagen, exkl. av staten tecknade belopp, uppgick således under 1963 till 363 mkr mot 427 mkr 1962 och 602 mkr 1961. Till nybil-

Diagram E. Affärsvärldens aktieindex 1958—1963

1937 = 100

dade bolag inbetalda belopp för emitterade aktier uppgick under året till 76 mkr jämfört med 134 mkr 1962 och 94 mkr 1961. Inbetalningarna i äldre bolag hade ett nettovärde av 287 mkr mot 293 mkr 1962 och 508 mkr 1961.

Valutamarknaden

Valutareserven. Under första delen av året undergår den svenska valutareserven normalt en säsongmässig reducering. Detta blev även fallet under 1963, och under perioden februari—april minskade valutareserven med ca 500 mkr, en nedgång som framstod som markant genom att den kom att jämföras med de betydande valutainflöden som hade registrerats under vårmånaderna 1961 och 1962. Även under resterande del av 1963 förändrades valutareserven på ett

ur säsongsynpunkt normalt sätt även om inte hela det tidigare underskottet kunde inhämtas. Under november inträffade emellertid ett relativt betydande valutautflöde, och valutareserven beräknas under året preliminärt ha minskat med 155 mkr till 4 206 mkr.

Valutautvecklingen under 1963 kan sägas ha inneburit en stabilisering på den relativt höga nivå, som uppkommit genom att valutareserven under 1961 och 1962 ökade med sammanlagt 1 473 mkr till 4 361 mkr.

Tabell 11. Sveriges valutaställning

Mkr

	Valutareserven			Affärsbankernas tidsposition	Utlandsställning totalt (3)+(4)	Förändring under senaste 12-månadersperiod	
	Riksbanken	Affärsbankerna	Totalt (1)+(2)			totala valutareserven (3)	totala utlandsställningen (5)
	(1)	(2)	(3)			(4)	(5)
1959	2 166	881	3 047	38	3 085	57	110
1960	2 435	453	2 888	— 42	2 846	— 159	— 239
1961	3 318	472	3 790	— 103	3 687	902	841
1962	3 869	492	4 361	— 170	4 191	571	504
1963 januari	3 874	488	4 362	— 98	4 264	515	533
februari ...	3 899	302	4 201	— 97	4 104	331	341
mars	3 871	147	4 018	— 112	3 906	86	70
april	3 777	84	3 861	— 138	3 723	— 154	— 182
maj	3 765	82	3 848	— 129	3 719	— 262	— 281
juni	3 809	210	4 020	— 228	3 792	— 156	— 270
juli	3 826	326	4 152	— 218	3 934	— 195	— 317
augusti	3 800	304	4 104	— 183	3 921	— 360	— 434
september .	3 822	455	4 277	— 270	4 007	— 76	— 234
oktober ...	3 677	543	4 220	— 153	4 067	— 203	— 214
november ..	3 696	428	4 124	— 169	3 955	— 263	— 326
december ..	3 619	587p	4 206p	— 154p	4 052p	— 155p	— 140p

Huvudparten av minskningen i valutareserven hänförde sig under vårmånaderna till affärsbankerna, vars nettobehållning av valutor reducerades med drygt 400 mkr från utgången av januari till slutet av april. Härigenom minskade affärsbankernas andel av den totala valutareserven från 11 % vid utgången av 1962 till 2 %; under resterande del av året ökade dock affärsbankernas valuta-behållning och vid utgången av året utgjorde den 14 % av Sveriges totala valuta-reserv.

Riksbankens guldinnehav ökade under året obetydligt. På grund av valuta-reservens nedgång ökade dock guldets andel av den totala valutareserven från 21 % vid årets början till 22 % vid utgången av december.

Vad här anförts rörande valutautvecklingen under 1963 utgår från den traditionella definitionen av valutareserven enligt vilken den omfattar riksbankens guld- och valutainnehav samt affärsbankernas avista fordringar på utländska banker och innehav av utländska växlar med avdrag för avista skulder till såväl utländska banker som andra utländska kunder än banker. Hänsyn har sålunda ej tagits till affärsbankernas motsvarande fordringar och skulder på tid; under de senaste åren har emellertid dessa poster undergått en påtaglig ökning och nettot därav har blivit större än tidigare. Under sådana förhållanden kan begränsningen till avista ställningen, när det gäller att bedöma valutareservens storlek, ge en missvisande bild av den faktiska valutautvecklingen i synnerhet vid studiet av rörelserna under en enstaka månad. Valutaredovisningen i tabell 11 har därför i syfte att ge en mera fullständig bild av den faktiska valutautvecklingen kompletterats med uppgifter om affärsbankernas tidsposition.

Utvecklingen på valutamarknaderna. De flesta utländska valutamarknaderna av större betydelse kännetecknades under det gångna året av en relativt hög grad av stabilitet. Mera betydande överflyttningar av kortfristigt kapital från en marknad till en annan, åtföljda av tendenser till kursrörelser, förekom sålunda inte i samma utsträckning som de närmast föregående åren. I första hand förklaras detta av att jämviktsstörningar av politisk eller ekonomisk natur under året varit relativt fåtaliga. En annan viktig faktor är, att marknadernas motståndskraft i hög grad stärkts genom det sedan några år intensifierade internationella samarbetet. Detta har under 1963 ytterligare vidgats främst genom att det från amerikansk sida i samverkan med flertalet europeiska centralbanker upprättade systemet med överenskommelser om s.k. swaptransaktioner utbyggts och nu omfattar ett belopp av storleksordningen 2 miljarder dollar. Dessa överenskommelser liksom det internationella samarbetet i övrigt på valutaområdet beröres närmare under rubriken »Internationellt finansiellt samarbete».

Guldpriset på London-marknaden har inte visat några större avvikelser från det officiella amerikanska priset 35 dollar per ounce. Under 1963 har fluktuationerna i London-priset rört sig mellan 35,05 och 35,12 dollar per ounce mot 35,07 och 35,19 dollar under 1962. Till guldprisets stabilitet har bidragit det samarbete, som förekommer mellan ett antal centralbanker i syfte att hålla priset främst på guldmarknaden i London inom vissa gränser och vidare de betydande ryska utbudet av guld under senare delen av året för finansiering av spannmålsköp.

Av de två huvudvalutorna har den amerikanska dollarn visat en något fastare utveckling under 1963. Från mars månad till slutet av året har den legat omkring eller något över pariteten mot pundet, medan den under 1962 nästan oavbrutet noterades under paritetsläget. Till denna utveckling torde ha bidragit höjningen av räntesatserna på den amerikanska penningmarknaden. Härtill

kommer att underskottet i Förenta staternas betalningsbalans avsevärt minskade under tredje kvartalet närmast som följd av det i juli framlagda förslaget om uttagande av en särskild skatt på amerikanska medborgares köp av utländska värdepapper.

Den andra huvudvalutan pund sterling försvagades något i början av året i anslutning till sammanbrottet av förhandlingarna om Storbritanniens inträde i Gemensamma marknaden. En stabilisering inträdde dock i mars, sedan vissa europeiska centralbanker ställt krediter på 250 miljoner dollar till Storbritanniens förfogande. En omständighet, som medverkat till att stärka förtroendet för pundvalutan, är att överenskommelsen mellan Förenta staterna och Storbritannien om möjlighet till ömsesidiga swaptransaktioner å 50 miljoner dollar i slutet av maj utvidgades till att omfatta ett belopp av 500 miljoner dollar.

Franska francs och schweizerfrancs var fasta även under 1963. Ifråga om övriga viktigare valutor har vissa förändringar skett beträffande tyska mark och italienska lire. Den tyska marken, som försvagades i oktober/november 1962 för att därefter bli fastare, har under 1963 med något kortare avbrott visat en genomgående stigande tendens. Detta har kommit till uttryck i en successiv uppgång i kursen på tyska mark och mot slutet av året noterades dollarn på den tyska marknaden i närheten av den nedre marginalkursen. Ifråga om den italienska liran, som under de närmast föregående åren legat tämligen fast förankrad avsevärt över pariteten gentemot dollar, har fram till slutet av året en viss försvagning inträtt.

På den svenska valutamarknaden har kursfluktuationerna under året varit relativt måttliga. Kurserna på de utländska valutorna har emellertid varit högre än under 1962 och har genomgående legat över valutornas paritet mot kronan. Detta får närmast ses mot bakgrunden av den något svagare betalningsbalansen, med en åtföljande nettoefterfrågan på valutor.

Fr. o. m. den 1 juli upphörde riksbanken att notera marginalkurser gentemot valutabankerna och någon kurslista utgives därefter icke av riksbanken. De av riksbanken i enlighet med bestämmelserna i Europeiska monetära avtalet (EMA) fastställda marginalkurserna för US-dollar kvarstår oförändrade. De utifrån dessa beräknade marginalkurserna för vissa övriga i nämnda avtal ingående valutor meddelas numera valutabankerna endast för information.

Den 1 januari 1963 infördes i Finland en ny myntenhet, den s. k. nymarken, med ett värde hundra gånger större än den gamla marken. Som en följd härav ändrades markens guldinnehåll och växelkursvärde i motsvarande mån. Paritetskursen mot dollar blev sålunda 3,20 finska mark mot tidigare 320 finska mark per dollar.

Förändringar av kursen på kronor i Sovjetunionen medförde under 1963 motsvarande justeringar av clearingkursen på rubeln.

Betalningsbalansen

Betalningsbalansen för 1963 karakteriserades främst av en fortsatt expansion av utrikeshandeln med en exportökning om ca 1 330 mkr och importökning om ca 1 370 mkr. Underskottet i handelsbalansen beräknas sålunda ha ökat obetydligt utöver nivån från 1962. Detta underskott var dock fortfarande mindre än det s. k. sjöfartsnettot, men en fortsatt ökning i det redovisade underskottet i »övriga löpande betalningar» medförde att bytesbalansens minussaldo enligt föreliggande uppgifter ökade från 150 mkr 1962 till ca 315 mkr 1963. De i tabell

Tabell 12. *Betalningsbalansen 1962—1963*

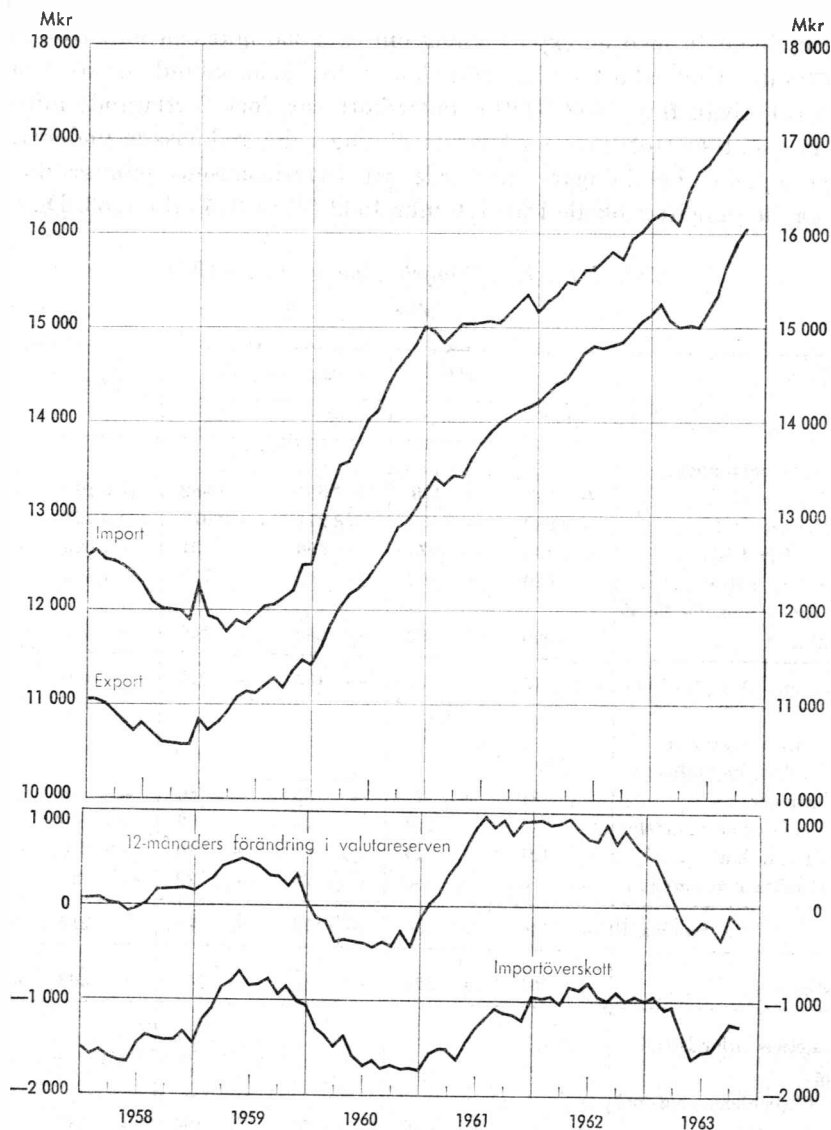
Mkr

	1:a halvåret		2:a halvåret		1962	1963
	1962	1963	1962	1963		
A. Löpande betalningar						
1. Export fob	+ 7 445	+ 7 478	+ 7 684	+ 8 982	+15 129	+16 460
2. Import cif	- 7 880	- 8 452	- 8 274	- 9 073	-16 154	-17 525
1 + 2. Handelsbalans ..	- 435	- 974	- 590	- 91	- 1 025	- 1 065
3. Sjöfartsnetto	+ 680	+ 700	+ 765	+ 750	+ 1 445	+ 1 450
4. Övriga löpande betalningar	- 290	- 360	- 280	- 340	- 570	- 700
Summa A Bytesbalans	- 45	- 634	- 105	+ 319	- 150	- 315
B. Kapitaltransaktioner						
1. Statliga kapitaltransaktioner	- 81	+ 27	+ 33	+ 46	- 48	+ 73
2. Värdepappershandeln	-	- 119	- 40	- 6	- 40	- 125
3. Privata lån	+ 121	- 14	+ 209	+ 10	+ 330	- 4
4. Direkta investeringar	+ 6	+ 136	- 29	+ 20	- 23	+ 156
Summa B	+ 46	+ 30	+ 173	+ 70	+ 219	+ 100
C. Restpost	+ 367	+ 223	- 5	- 117	+ 362	+ 106
D. Bankernas utlandsställning						
1. Riksbankens guld- och valutareserv	+ 383	- 60	+ 168	- 190	+ 551	- 250
2. Nettoställning gentemot IMF	- 26	-	- 52	+ 26	- 78	+ 26
3. Affärsbankernas valutareserv	+ 2	- 282	+ 18	+ 377	+ 20	+ 95
4. Affärsbankernas tidsposition och utländska sedlar	+ 9	- 39	- 71	+ 59	- 62	+ 20
Summa D	+ 368	- 381	+ 63	+ 272	+ 431	- 109

Anm. Uppgifterna för 1963 är preliminära.

Diagram F. Utrikeshandeln och förändringar i valutareserven 1958—1963

12-månadersuppgifter

Anm. Varje punkt på de olika kurvorna anger import, export och handelsbalans resp. valuta-reservens förändring under den närmast föregående 12-månadersperioden.

12 redovisade kapitaltransaktionerna, som förutom värdepappershandeln och de statliga kapitalbetalningarna till och från utlandet även omfattar privata lån och investeringar, beräknas ha resulterat i ett nettoinflöde av valutor om ca 100 mkr.

Den sammanlagda effekten av nämnda transaktioner borde ha inneburit en försämring av bankernas utlandsställning med ca 215 mkr; den verkliga nedgången blev dock ca 110 mkr. Enligt dessa preliminära beräkningar skulle sålunda en positiv restpost på drygt 100 mkr uppstå att jämföras med 362 mkr 1962.

Utrikeshandeln. Till följd av det alltmer förbättrade konjunkturläget inom och utom landet och under inflytande av handelshinder i samband med den osedvanligt stränga vintern 1962/63 kom utrikeshandeln under 1963 att uppvisa betydande fluktuationer under året. Exporten låg sålunda under första kvartalet 3 % lägre än motsvarande kvartal 1962, men redan under andra kvartalet steg den till ca 5 % över fjolårsnivån för att under tredje kvartalet nå upp till ett värde av ca 20 % över tredje kvartalet 1962. Även på importsidan kunde en stagnation iakttagas under första kvartalet, men där tog expansionen sin början tidigare och resultatet för andra kvartalet blev en importökning om 17 %. Under tredje kvartalet inträdde däremot en avsakning varigenom importvärdet kom att ligga 12 % över nivån under tredje kvartalet 1962. Med undantag för vintermånaderna februari och mars har såväl exporten som importen legat på en betydligt högre nivå än motsvarande månader tidigare år. Utrikeshandeln under årets första tio månader, för vilka uppgifter nu föreligger, visar

Tabell 13. Utrikeshandeln 1961—1963

Mkr

	Export			Import			Import- (—) resp. export- (+) överskott		
	1961	1962	1963	1961	1962	1963	1961	1962	1963
Januari ...	1 140	1 252	1 370	1 282	1 415	1 476	— 142	— 163	— 106
Februari ..	1 041	1 126	966	1 152	1 220	1 212	— 111	— 94	— 246
Mars	1 088	1 151	1 077	1 308	1 448	1 337	— 220	— 297	— 260
April	1 062	1 215	1 234	1 214	1 191	1 527	— 152	+ 24	— 293
Maj	1 275	1 385	1 365	1 233	1 372	1 582	+ 42	+ 13	— 218
Juni	1 242	1 316	1 467	1 228	1 234	1 318	+ 14	+ 82	+ 149
Juli	1 190	1 164	1 337	1 035	1 149	1 312	+ 155	+ 15	+ 25
Augusti ...	1 135	1 161	1 489	1 155	1 232	1 398	— 20	— 71	+ 91
September .	1 171	1 192	1 455	1 359	1 282	1 409	— 188	— 90	+ 46
Oktober ...	1 297	1 418	1 564	1 367	1 601	1 708	— 70	— 183	— 144
November .	1 251	1 363	1 709	1 474	1 555	1 687	— 223	— 192	+ 22
December .	1 306	1 386		1 344	1 455		— 38	— 69	
Kvartal 1 .	3 269	3 529	3 414	3 742	4 083	4 024	— 473	— 554	— 610
2 .	3 579	3 916	4 064	3 675	3 797	4 428	— 96	+ 119	— 363
3 .	3 496	3 517	4 272	3 549	3 663	4 120	— 53	— 146	+ 151
4 .	3 854	4 167		4 185	4 611		— 331	— 444	
Summa	14 198	15 129		15 151	16 154		— 953	— 1 025	

en exportökning om 920 mkr eller med 7 %. Motsvarande siffror för importen visar en ökning om 1 144 mkr eller 9 %.

På exportsidan redovisas större ökningar än den genomsnittliga för följande betydelsefullare varugrupper: kemikalier (16 %), pappersmassa (15 %), papper (12 %) och järn och stål (9 %), medan exporten av järnmalm minskade med 6 % i värde trots en ökning av kvantiteten.

På importsidan förekom mera betydande ökningar inom följande varuområden: bilar (23 %), garn och vävnader (14 %), mineraloljor (13 %), livsmedel (11 %). Den mest betydande minskningen på importsidan redovisas för varugruppen järn och stål med 9 %.

Genom den relativt kraftiga ökningen av bilimporten har importöverskottet inom bilsektorn ökat från 124 mkr under perioden januari—oktober 1962 till 247 mkr under motsvarande tid 1963.

Importen från EFTA-området ökade något mer än exporten, varför exportöverskottet minskade med 70 mkr till 660 mkr. Importöverskottet gentemot EEC-området minskade med 70 mkr till 1 240 mkr, varav Västtyskland svarade för praktiskt taget hela beloppet eller 1 170 mkr. Importöverskottet gentemot USA ökade med 50 mkr till 720 mkr, medan exportöverskottet gentemot övriga OECD-länder ökade med nära 120 mkr till 290 mkr. Exportöverskottet gentemot Sovjet under januari—oktober 1962 om drygt 60 mkr förbyttes under motsvarande tid 1963 i ett importöverskott om drygt 70 mkr till följd av att exporten sjönk samtidigt som importen steg. Den kanske största förändringen noterades dock i handeln med Mellan- och Sydamerika där importöverskottet steg från 110 mkr till 320 mkr.

Enligt statistiska centralbyråns beräkningar över utrikeshandelns pris- och volymutveckling för de tre första kvartalen 1963 var exportpriserna i genomsnitt obetydligt högre än under motsvarande period 1962. Importprisnivån låg under samma tid 1 % högre än föregående år, och då importvolymen steg med 7 % kom importvärdet att öka med 9 %. Bytesförhållandet gentemot utlandet försämrades sålunda under de tre första kvartalen med 1 % jämfört med motsvarande tid förra året.

Sjöfartsnettot. Sjöfartskonjunkturen förbättrades under år 1963 successivt. Mest markerad har förändringen varit i fråga om trampfraktmarknaden som fick en kraftig stimulans i samband med Sovjetunionens betydande veteköp i Canada och det därmed starkt stegrade tonnagebehovet. Chamber of Shipping's trampfraktindex, som under 1962 i genomsnitt var 89, hade till september successivt stigit till 110 och blev för oktober 135. För tank- och linjefrakterna kunde däremot endast mindre förbättringar registreras under de första tio månaderna 1963.

På grund av betydande försäljningar till utlandet minskade den svenska handelsflottan med ca 2 % under tiden januari—oktober. Uppläggnings reducerades

samtidigt från i genomsnitt 2 % till 1 %, varför någon större förändring i det sysselsatta tonnaget knappast ägde rum under 1963. Rederiernas bruttointäkter vid utrikes sjöfart steg under de tre första kvartalen med 105 mkr till 1 963 mkr. Kostnaderna ökade relativt sett mer eller med 95 mkr till 969 mkr, varför sjöfartsnettot kan beräknas bli ungefär detsamma 1963 som under föregående år.

Övriga löpande betalningar avseende räntor, utdelningar, uppehållskostnader, gåvor, licenser, försäkringar m. m. har under senare år resulterat i ett allt större underskott, i huvudsak beroende på att de redovisade betalningarna från utlandet tenderat att stagnera, medan motsvarande betalningar till utlandet fortsatt att öka. Från 1958 till 1962 ökade sålunda betalningar av detta slag från utlandet med endast 9 %. Sedan 1960 har de t. o. m. sjunkit med 4 %, medan betalningar till utlandet stigit med 100 à 200 mkr om året eller med ca 40 % från 1958 till 1962. Under första halvåret 1963 resulterade nämnda betalningar i ett drygt 70 mkr större underskott än motsvarande tid föregående år, väsentligen beroende på att betalningar till utlandet visade en uppgång med ca 100 mkr. Ungefär hälften av denna försämring kan hänföras till posten »uppehållskostnader», vars underskott steg med drygt 50 mkr genom att betalningar till utlandet ökade med i stort sett detta belopp samtidigt som motsvarande betalningar från utlandet minskade något. Uppgifter för andra halvåret 1963 föreligger ej, men det har antagits att relationen mellan de båda halvåren blir ungefär densamma 1963 som under 1962.

Kapitaltransaktionerna är som framgår av tabell 12 uppdelade i fyra huvudgrupper. Kompletta uppgifter föreligger inom denna sektor endast för de statliga kapitalbetalningarna, medan värdepappershandeln under fjärde kvartalet antagits balansera och siffrorna för de privata kapitalrörelserna uppskattats med ledning av preliminära uppgifter för de elva första månaderna 1963.

De statliga kapitaltransaktionerna beräknas under 1963 ha resulterat i en nettokapitalimport på 73 mkr. De långfristiga statliga krediterna till utlandet amorterades med 75 mkr (se tabblån nedan) och fordringarna som uppstod i samband med likvidationen av EPU med 7 mkr.

	Utnyttjat kredit- belopp Mkr	Åter- betalt belopp Mkr	Härav åter- betalt be- lopp 1963 Mkr	Utestående belopp ult. 1963 Mkr
Danmark	144,4	36,7	4,0	107,7
Finland	455,1	66,2	14,0	388,9
Norge	125,0	34,7	4,3	90,3
Sovjetunionen	553,7	124,1	52,6	429,6
Tunisien	0,6	—	—	0,6
Turkiet	3,9	—	—	3,9
Summa	1 282,7	261,7	74,9	1 021,0

Internationella utvecklingsfonden (IDA) disponerade 19 mkr av de medel som tidigare ställts till organisationens förfogande. Övriga statliga kapitaltransaktioner resulterade i en kapitalimport om 10 mkr.

Värdepappershandeln med utlandet medförde under januari—september en nettokapitalexport på 125 mkr, huvudsakligen beroende på de statliga norska och danska obligationslånen om vardera 50 mkr som emitterades på den svenska kapitalmarknaden våren 1963.

Posten »privata lån» i tabell 12 har beräknats med ledning av uppgifter om utnyttjandet av lånetillstånd givna 1963 eller tidigare, däremot ingår t. ex. ej kortare krediter i samband med utrikeshandeln. Siffrorna tyder på att 1962 års betydande upplåningsöverskott i utlandet under 1963 skulle ha förbytts i en ungefärlig jämvikt i dessa betalningar, men eftersom tillstånden under 1963 till upplåning i utlandet var drygt 100 mkr större än motsvarande tillstånd för lån till utlandet, kan det förmodas, att en viss nettoupplåning i utlandet visar sig ha förekommit även under 1963 när definitiva siffror föreligger.

I »direkta investeringar» ingår samtliga investeringar, som kommit till riksbankens kännedom, oberoende av om de finansierats genom kontantöverföringar, utnyttjande av varufordringar, vinstmedel och licensavgifter eller genom direkt överföring av varor i samband med investeringar. I jämförelse med 1962, då dessa transaktioner var ungefär lika stora i vardera riktningen, tyder föreliggande uppgifter på att investeringarna i utlandet minskat med ca 50 mkr, medan motsvarande utländska investeringar i Sverige ökat med ca 100 mkr.

Bankernas utlandsställning omfattar icke enbart riksbankens och affärsbankernas valutareserv utan även Sveriges ställning gentemot Internationella valutafonden och dessutom affärsbankernas fordringar och skulder på tid samt deras innehav av utländska sedlar. Den förbättrade ställningen gentemot valutafonden orsakades av att denna i samband med en dragning på en s. k. stand-by-kredit till Jugoslavien tog i anspråk motvärdet till 5 miljoner US-dollar av sitt kontotillgodohavande i riksbanken.

Restposten skulle enligt dessa preliminära beräkningar stanna vid ett väsentligt lägre belopp än tidigare år. Ca 200 mkr av nedgången antages ha orsakats av det förhållandet att för 1963 leveransvärdet av nybyggda fartyg översteg betalningarna med ca 350 mkr, medan denna skillnad för 1962 stannade vid ca 150 mkr. Vissa undersökningar tyder vidare på att det under 1963 förekommit rätt betydande prissäskningar i form av icke registrerade rabatter inom några varugrupper på exportsidan, vilket alltså skulle minska restposten. I vad mån dylika rabatter även förekommit på importsidan och sålunda verkat i motsatt riktning är obekant.

Internationellt finansiellt samarbete

Såsom ett led i internationella strävanden att motverka störningar i det internationella betalningssystemet har Federal Reserve Bank of New York med början under 1962 ingått *överenskommelser med centralbanker* i ett antal länder, enligt vilka parterna vid eventuellt framtida behov sinsemellan kunna utföra s. k. swaptransaktioner, varigenom bankerna på anmodan utbyter sin egen valuta mot den andra partens valuta upp till ett visst maximibelopp under viss tid och med terminssäkring för båda parter. I mitten av januari 1963 ingick den amerikanska banken en dylik swap-överenskommelse med riksbanken på totalt 50 miljoner dollar motsvarande 259 mkr. Inom ramen för denna överenskommelse åtager sig riksbanken att genom swaptransaktioner tillhandahålla Federal Reserve Bank kronor mot dollar på tre månader med möjlighet till förlängning. På motsvarande sätt åtnjuter riksbanken möjlighet att mot kronor förvärva dollar från Federal Reserve Bank. Överenskommelsen har under året fortlöpande förlängts och gäller f. n. till den 17 januari 1964. Den har hittills icke utnyttjats av någondera parten. Totalt omfattar de amerikanska swap-överenskommelserna ett belopp av 2 050 miljoner dollar fördelat på centralbankerna i elva länder samt Internationella regleringsbanken i Basel (BIS).

Vidare har riksbanken i juli 1963 efter överenskommelse med Federal Reserve Bank of New York placerat 25 miljoner dollar motsvarande 129 mkr i en av *amerikanska finansdepartementet utställd dollarobligation* med förfallodag i oktober 1965 och löpande med samma ränta som för i vanlig ordning emitterade amerikanska statspapper med motsvarande löptid. Obligationen kan före förfallodagen utbytas mot kortare statspapper, om riksbanken så påfordrar. Överenskommelser av detta slag avseende såväl i dollar som i andra valutor uttryckta värdepapper har av de amerikanska valutamyndigheterna träffats med ett antal andra centralbanker.

Internationella valutafonden (IMF) har under året disponerat 26 mkr av sitt krontillgodohavande i riksbanken i samband med en jugoslavisk draging av olika valutor från fonden med motvärdet av sammanlagt 30 miljoner dollar. Fondens behållning av svenska kronor uppgick den 31 december 1963 till 504 mkr motsvarande 65 % av Sveriges kvot i fonden.

Vid Internationella valutafondens årsmöte i Washington i slutet av september och början av oktober 1963 fattades beslut om omfattande utredningar avseende *reformer i det internationella betalningssystemet*. Överläggningarna i frågan, vilka i huvudsak sker inom den grupp av tio länder, som deltagit i de förstärkning av fondens tillgångar föregående år tillkomna lånearrangemangen, har inletts i Paris i november 1963. Utredningsarbetet äger i första hand rum mellan ställföreträdare för de finansministrar och centralbankschefer som representerar de deltagande länderna, varvid nära kontakt hålles med valuta-

fonden och andra internationella institutioner på valutaområdet. Arbetet syftar till att söka bedöma behovet på längre sikt av ökad internationell likviditet och möjligheterna att tillgodose detsamma. Någon egentlig begränsning av de frågeställningar som kan behandlas inom gruppen har icke fastslagits — dock har uttryckligen deklarerats att utgångspunkten skall vara fasta växelkurser och nuvarande guldpris.

Liksom var fallet under 1962 har efter överenskommelse mellan svenska regeringen och *Internationella utvecklingsfonden (IDA)* ett särskilt svenskt bidrag till fonden lämnats även under 1963, denna gång med 22,1 mkr. Detta bidrag erlades i juli 1963 i form av en av svenska staten utställd skuldförbindelse. Det ordinarie svenska bidraget, 10 mkr, erlades i november 1963 med 0,6 mkr i konvertibel valuta och 9,4 mkr i form av en skuldförbindelse.

Beträffande det *Europeiska monetära avtalet (EMA)*, som varit i kraft sedan slutet av 1958 (se riksbankens förvaltningsberättelse för detta år), har under 1963 kursgarantibestämmelserna i detsamma i viss utsträckning ändrats på grund av att man på engelsk sida icke ansett sig i fortsättningen kunna lämna obegränsad kursgaranti för övriga medlemsländers pundtillgodohavanden, huvudsakligen med hänsyn till den diskriminering detta innebure gentemot samväldesländerna. Genom skriftväxling mellan vederbörande centralbanker har överenskommit, att kursgarantin för medlemmarnas centralbanksbehållningar i engelska pund samt för engelska centralbankens behållningar av medlemsvalutor limiteras till totalt 11,25 miljoner pund. Riksbankens och Bank of Englands behållningar hos varandra av pund respektive kronor täckes därmed av kursgarantin intill ett belopp av £ 870 000 respektive 12,6 mkr. Mellan övriga avtalsvalutor gäller kursgarantin även fortsättningsvis utan beloppsbegränsning.

Samtidigt har överenskommelse träffats mellan EMA-ländernas centralbanker att till *Internationella regleringsbanken* i Basel anmäla ingående av speciella arrangemang i valutastödjande syfte mellan ifrågavarande centralbanker.

De i samband med likvidationen av den *Europeiska betalningsunionen (EPU)* utestående svenska fordringarna på Grekland, Island, Norge och Turkiet har genom amorteringar under 1963 nedgått från 3,8 till 2,6 miljoner dollar.

Riksbankens bokslut

Å sidorna 38—44 har intagits riksbankens bokslut för år 1963.

Vid uppgörande av riksbankens bokslut för 1963 har guldbehållningen i likhet med föregående år redovisats på tillgångssidan till ett pris av 2 480 kronor per kilogram. Såsom en särskild tilläggspost »Övervärde å guld» upptages skillnaden mellan guldbehållningens dagsvärde och värdet enligt nämnda pris.

Liksom föregående år har upplupna, ännu ej betalda räntor å svenska obligationer per den 31 december 1963, samt den del av diskontot å svenska skattkammarväxlar, som belöper sig på bokföringsåret, bokförts å vinst- och förlusträkningen.

Riksbankens nettovinst under 1963 har uppgått till ett belopp av 133 154 448 kronor och 37 öre.

Utgående

	1962		1963	
	Kronor		Kronor	
Tillgångar				
Guldbehållning	398 479 966	61	400 424 722	07
Övervärde å guld	536 869 807	60	539 489 965	65
	(935 349 774)	21)		
Utländska statspapper	2 336 836 500	—	2 112 205 190	—
Utrikes växlar	45 180 828	92	36 851 996	69
Fordringar hos utländsk bank eller bankir, nettolopp	551 880 037	90	529 760 447	97
Övriga utländska tillgångar	10 500 909	30	10 507 272	54
	(2 944 398 276)	12)		
Skattkammärväxlar	3 200 010 000	—	1 300 000 000	—
Statens och hypoteksinrätningars obligationer	1 483 077 890	—	3 737 465 835	—
	(4 683 087 890	—)		
Diskonterade växlar	2 857 375	30	13 400 733	97
Hypotekslån	31 786 932	25	227 133 681	80
Kredit i checkräkning	19 743	78	80 902	33
Avbetalningslån	60 075 395	48	66 559 022	22
	(94 739 446)	81)		
Hos riksgäldskontoret inestående pensions- fundsmedel	6 767 843	18		6 767 843 18
Skiljemynt	10 043 985	35		12 549 603 48
Inhemska bankers checkar, postremissväxlar m. m.	25 723 236	22		20 180 779 83
Övriga tillgångar	118 244 268	04		197 644 546 97
Sveriges kvot i Internationella valutafonden	775 981 500	—		775 981 500 —
Sveriges andel i Internationella återuppbygg- nadsbankens grundfond, inbetalt belopp ..	103 464 200	—		103 464 200 —
Summa	9 697 800 419	93		10 090 468 243

balansräkning

	1962		1963	
	Kronor		Kronor	
Skulder				
Utelöpande sedlar	7 330 360 941	—	7 869 056 266	—
Utelöpande postremissväxlar	19 667 616 86		3 459 327 51	
Checkräkning (statliga myndigheter)	151 926 184 94		118 497 079 21	
» (bankaktiebolag)	181 469 376 54		187 894 585 85	
» (andra insättare)	1 531 682 84		2 793 473 51	309 185 138 57
	(334 927 244 32)			
Depositions- och kapitalräkning	175 906 56		175 906 56	
Investeringskontomedel	1 941 256 15		362 974 67	
Skogskontomedel	4 903 310 60		983 987 56	
Medel å konton för investering i skogsbruk och rörelse	897 010 883 64		865 347 668 15	866 870 536 94
	(904 031 356 95)			
Kursdifferenskonto	137 722 877 97			169 551 943 61
Övriga skulder	20 180 004 91			6 191 945 82
Grundfond	50 000 000 —		50 000 000 —	
Avbetalningslånefond	65 000 000 —		100 000 000 —	
Reservfond	20 000 000 —		20 000 000 —	
Pensionsfonder	6 767 843 18		6 767 843 18	
Riksbankens byggnadsfond	50 000 000 —		50 000 000 —	
Balanserade vinstmedel				
från föregående år	814 121 22		964 568 88	
vinst för året	227 150 447 66		133 154 448 37	360 886 860 43
	(419 732 412 06)			
Internationella valutafonden	530 029 450 46			504 251 646 07
Internationella återuppbyggnadsbanken	1 148 515 40			1 014 578 75
Summa	9 697 800 419 93			10 090 468 243 70

	1962		1963	
	Kronor		Kronor	
Utgifter och förluster				
Räntor å inlåningsräkningar	456 342	43		66 491 67
<u>Arvoden till fullmäktige och suppleanter för fullmäktige, m. fl.</u>				
Fullmäktige och suppleanter för dem	97 475	36	97 852	48
Styrelseledamöter vid avdelningskontoren och suppleanter för dem	139 528	33	138 500	—
Ledamöter i valutastyrelsen och suppleanter för dem	15 180	—	15 420	—
	252 183	69	251 772	48
<u>Avlöningar till ordinarie tjänstemän</u>				
Lön, vikariatsersättning och kallortstillägg ..	4 003 069	14	3 403 174	87
<u>Avlöningar till icke-ordinarie personal</u>				
Lön, vikariatsersättning, kallortstillägg m. m. . .	3 695 819	57	4 338 400	23
Ersättning till tillfälliga befattningshavare ..	1 916 658	93	1 968 484	20
Övertidsersättning, m. m.	82 781	78	84 520	98
	5 695 260	28	6 331 405	41
<u>Avlöningar och särskilda ersättningar, m. m.</u>				
Arvoden enligt 36 § avlöningsreglementet	7 500	—	—	—
Gottgörelse jämlikt 18 § 1 mom. avlöningsreglementet	13 726	65	16 144	50
Gratifikation eller belöning enligt 37 § avlöningsreglementet	3 250	—	2 925	—
Kompensation för höjda folkpensionsavgifter	113 023	—	111 257	—
	137 499	65	130 326	50
<u>Rörligt tillägg</u>	2 960 502	47	3 351 094	72
	(13 048 515)	23)		13 527 773 98
<u>Pensioner m. m.</u>	13 507 881	75		23 795 269 26
	17 012 739	41	Transport	17 389 534 91

¹ Därav avgifter till den allmänna tilläggspensioneringen kr. 455 000:—.

² Därav avgifter till den allmänna tilläggspensioneringen kr. 570 000:—.

förlusträkning

	1 9 6 2		1 9 6 3	
	Kronor		Kronor	
Inkomster och vinster				
Diskonto å växlar	160 903	88	772 116	99
Räntor å hypotekslån m. m.	10 507 318	40	16 365 139	80
Räntor å avbetalningslån	3 026 283	31	2 735 212	49
Inbetalningar å inom linjen förda eller avskrivna lånefordringar	551	52	590	—
	(13 695 057	11)		
Av utrikesrörelsen uppkommen vinst	93 578 939	50		
				19 873 059 28
Inkomst av svenska statspapper och obligationer, efter nedskrivningar	140 971 771	09	60 678 118	95
Provisioner m. m.	64 774	02	149 312	73
Courtage å obligationer	18 166	51	95 939	53
Ränta å hos riksgäldskontoret inestående pensionsfondsmedel	358 695	69	365 463	53
Avgifter för i förvar mottagna depositioner ..	435 245	75	473 287	70
Ersättning för förvaltning av statens bosättningslånefond	226 692	—	210 558	—
Ersättning för förvaltning av statens egna-hemslånefond m. fl. fonder	146 335	—	133 612	50
Inkomster av fastigheter	392 942	85	401 711	14
Kassaöverskott	6 142	32	4 625	54
Diverse	98 747	52	1 036 356	55
	(142 719 512	75)		
				63 548 986 17
Summa	249 993 509	36		183 120 190

¹ Här ingår ett belopp av 1 mkr, avseende betalning för den aktieteckning i AB Tumba Bruk, som erlagts genom överföring av brukets tillgångar och skulder till bolaget. Brukets tillgångar var i tidigare bokslut förda inom linjen.

	1962		1963	
	Kronor		Kronor	
Utgifter och förluster				
Förvaltningsutgifter, m. m.	(17 012 739	41)	Transport	17 389 534 91
Ändrings- och reparationsarbeten å fastigheter	364 545	62	464 921	80
Fastighetsutskylder, renhållning av gator och gårdar	113 681	77	123 068	13
Kontorshyror	208 107	11	228 959	90
Rengöring inom fastigheterna	303 823	56	282 417	79
Värme och belysning	250 352	82	271 035	45
Omläggning av riksbankens värmesystem	56 000	—	—	—
Inventarier och deras underhåll	184 453	62	305 312	20
Materialier, tidningar, böcker, m. m.	289 194	15	301 273	36
Post-, assurances-, telegram- och telefonavgifter	1 098 609	52	1 224 761	61
Rese-, traktaments- och flyttningkostnader ..	115 654	01	152 115	79
Personalvård m. m.	142 009	22	126 039	57
Vissa beredskapsutgifter	80 676	94	33 842	91
Övriga förvaltningsutgifter	219 699	31	239 321	11
	(3 426 807	65)		3 753 069 12
Courtage å obligationer	28 344	51	54 439	12
Kassaförluster	10 986	74	4 076	05
Aktier i AB Tumba Bruk	—	—	25 000 000	—
Diverse	64 183	39	196 090	19
	(103 514	64)		25 254 605 36
Kostnader för sedeltryckeriet ¹	1 300 000	—	2 520 000	—
Kostnader för pappersbruket ²	1 000 000	—	1 048 532	31
	(2 300 000	—)		3 568 532 31
Summa utgifter och förluster	22 843 061	70		49 965 741 70
Saldo vinst	227 150 447	66		133 154 448 37
Summa	249 993 509	36		183 120 190 07

¹ Jämför § 30 i berättelsen.² " § 31 i "

förlusträkning

	1962	1963	
	Kronor	Kronor	Kronor
Inkomster och vinster	249 993 509,36		183 120 190,07
Summa	249 993 509,36		183 120 190,07

**Vissa inom linjen förda tillgångar vid 1962 och
1963 års slut**

	1962		1963	
	Kronor		Kronor	
<i>Tillgångar</i>				
Riksbankens mynt- och medaljsamling	158 037	81	158 537	81
Taxeringsvärdet av riksbankens fastigheter vid resp. års slut enligt nedanstående specifikation	20 238 400	—	15 254 200	—
Aktier i Internationella Banken i Basel ¹	1 800 000	—	1 800 000	—
Aktier i AB Tumba Bruk	—	—	25 000 000	—
Vissa utländska obligationer och fordringar	39 241 668	—	37 451 798	75
Summa	61 438 105	81	79 664 536	56
Fastigheten i:				
Stockholm: bankhuset	5 910 000	—	5 910 000	—
sedeltryckeriet	1 500 000	—	1 500 000	—
Göteborg	1 585 000	—	1 585 000	—
Falun	365 000	—	365 000	—
Gävle	375 000	—	375 000	—
Halmstad	410 000	—	410 000	—
Härnösand	290 000	—	290 000	—
Jönköping	226 000	—	226 000	—
Karlstad	200 000	—	200 000	—
Kristianstad	300 000	—	300 000	—
Linköping	500 000	—	500 000	—
Luleå	387 000	—	387 000	—
Nyköping	520 000	—	520 000	—
Uppsala	666 200	—	666 200	—
Visby	240 000	—	240 000	—
Växjö	830 000	—	830 000	—
Örebro	325 000	—	325 000	—
Östersund	300 000	—	300 000	—
Tumba: Fabriksanläggningar jämte fasta maskiner och bostäder	4 313 000	—	—	—
hemmanet inkl. Lill-Tumba	671 200	—	—	—
sedelförbränningshuset	200 000	—	200 000	—
Diverse valv	125 000	—	125 000	—
Summa	20 238 400	—	15 254 200	—

¹ Hela aktieinnehavet utgör Schw. Fres 10 000 000:— (4 000 st. aktier à Schw. Fres 2 500:—). Av likviden härför har 25 % erlagts.

² Riksbanken har förbehållit sig *nyttjanderätten* till byggnaden (se § 31 i berättelsen).

Avbetalningslånefonden

Fördelningen den 31 december 1963 på riksbankens olika kontor av utestående lån från avbetalningslånefonden framgår av följande tabell:

	Utestående lån	
	Antal	Belopp kronor
Huvudkontoret	509	1 977 441
Avdelningskontoret i: Göteborg	1 563	9 753 294
Malmö	1 205	7 655 525
Falun	311	1 055 661
Gävle	503	1 912 794
Halmstad	281	1 159 188
Härnösand	702	2 096 582
Jönköping	522	1 936 051
Kalmar	301	951 120
Karlskrona	252	989 344
Karlstad	239	791 925
Kristianstad	314	1 556 281
Linköping	650	2 380 391
Luleå	1 174	3 385 455
Mariestad	198	773 020
Nyköping	308	1 188 534
Umeå	888	2 873 659
Uppsala	2 534	14 401 267
Visby	257	1 042 225
Vänersborg	193	725 840
Västerås	533	1 625 342
Växjö	412	1 903 699
Örebro	401	1 503 207
Östersund	806	2 921 178
Summa	15 056	66 559 022

Statens bosättningslånefond

I nedanstående översikt redovisas fördelningen den 31 december 1963 på riksbankens olika kontor av utestående ej avskrivna lån från bosättningslånefonden.

	Utestående lån	
	Antal	Belopp kronor
Huvudkontoret	5 645	7 328 811
Avdelningskontoret i: Göteborg	1 669	2 204 188
Malmö	2 946	3 688 211
Falun	1 021	1 456 610
Gävle	1 300	1 946 221
Halmstad	573	780 556
Härnösand	1 818	2 359 983
Jönköping	1 026	1 521 845
Kalmar	1 027	1 580 279
Karlskrona	720	964 061
Karlstad	888	1 271 086
Kristianstad	1 362	1 964 143
Linköping	2 093	2 996 758
Luleå	1 907	2 712 021
Mariestad	1 031	1 338 396
Nyköping	888	1 347 869
Umeå	1 395	1 910 689
Uppsala	1 527	2 362 911
Visby	139	173 690
Vänersborg	1 087	1 712 935
Västerås	1 343	1 854 685
Växjö	677	1 065 851
Örebro	1 377	2 170 803
Östersund	577	758 451
Summa	34 036	47 371 053

Egnahems- m. fl. lånefonder

Den 31 december 1963 utestående lån, som övertagits från egnahemsorganen och hushållningssällskapen, fördelar sig till antal och belopp på de olika kontoren sålunda:

	Utestående lån	
	Antal	Belopp kronor
Huvudkontoret	2 973	32 215 317
Avdelningskontoret i: Göteborg	736	2 181 642
Malmö	242	1 748 674
Falun	723	2 677 255
Gävle	1 697	4 046 031
Halmstad	1 205	5 806 666
Härnösand	3 217	5 613 488
Jönköping	563	2 886 826
Kalmar	852	3 335 496
Karlskrona	947	4 090 264
Karlstad	1 949	5 982 515
Kristianstad	1 542	7 219 226
Linköping	1 048	4 979 369
Luleå	3 378	6 713 144
Mariestad	734	3 430 506
Nyköping	967	5 400 492
Umeå	2 411	7 153 757
Uppsala	1 183	4 653 694
Visby	1 013	3 129 918
Vänersborg	2 049	8 041 399
Västerås	496	1 912 070
Växjö	996	3 806 403
Örebro	435	981 606
Östersund	2 487	5 708 359
Summa	33 843	133 714 116

Den 31 december 1963 utestående lån, vilka övertagits från egnahemsorganen och hushållningssällskapen, fördelar sig till antal och belopp på följande olika lånetyper:

	Utestående lån	
	Antal	Belopp kronor
<i>Utlåning, som handhaves av såväl huvudkontoret som avdelningskontoren:</i>		
Jordbruksegnahemslån, skogslån, äldre tillägglån och förstärkningslån	13 565	67 564 058
Bostadsegnahemslån	7 007	29 065 915
Uppskovslån	14	4 192
Nybyggnadslån	7 906	5 967 726
Förbättringslån	3 271	3 397 632
Lån till estlandssvenskar	23	89 091
Premielån	321	73 328
Täckdikningslån	15	3 939
Transport	32 122	106 165 880
<i>Utlåning, som helt handhaves av huvudkontoret:</i>		
Arrendelån	16	15 536
Lån till låneförmedlare:		
Arbetarsmåbrukslån	1 431	18 355 836
Jordbruksegnahemslån	25	374 964
Bostadsegnahemslån	249	8 801 901
Summa	33 843	133 714 116

Riksbankens delfond av fonden för låneunderstöd; stödlån till jordbrukare

Den 31 december 1963 utestående stödlån fördelar sig till antal och belopp i tusental kronor på de olika kontoren sålunda:

	Enl. SFS 369/1951 St A		Enl. SFS 766/1951 St B		Enl. SFS 764/1952 St C		Enl. SFS 723/1954 St D		Enl. SFS 593/1955 St E		Enl. SFS 650/1957 St F		Enl. SFS 83/1960 St G		Summa	
	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp	Antal	Belopp
	HK	—	—	2	5,6	114	493,6	13	16,7	221	854,6	469	1 768,9	70	240,4	889
Göteborg ..	—	—	—	—	2	3,2	13	37,3	30	46,5	130	121,3	79	138,2	254	346,4
Malmö	—	—	2	8,7	10	15,6	62	237,3	21	55,7	22	22,2	5	16,0	122	355,5
Falun	—	—	—	—	11	13,8	4	9,1	8	10,5	146	354,9	90	230,8	259	619,1
Gävle	—	—	—	—	32	28,0	19	13,2	36	45,9	76	86,3	34	58,5	197	231,9
Halmstad ..	—	—	—	—	20	10,0	145	265,8	185	401,6	281	281,5	117	234,2	748	1 193,2
Härnösand ..	—	—	—	—	53	32,8	57	41,1	54	36,9	72	43,9	10	8,6	246	163,3
Jönköping ..	—	—	—	—	90	112,2	12	25,3	37	58,4	109	106,9	28	42,0	276	344,6
Kalmar	—	—	5	3,6	272	333,4	2	3,6	391	790,7	102	174,6	426	1 097,2	1 198	2 403,2
Karlskrona ..	—	—	3	2,4	59	48,9	11	13,7	87	116,0	84	118,6	70	163,0	314	462,6
Karlstad ...	—	—	2	2,9	42	76,4	10	12,5	77	306,8	205	408,1	217	440,3	553	1 247,0
Kristianstad	—	—	4	2,8	31	43,0	207	598,2	86	187,2	101	141,1	65	177,9	494	1 150,2
Linköping ..	—	—	6	9,6	252	590,8	1	2,4	509	1 619,6	346	650,7	53	98,8	1 167	2 971,9
Luleå	—	—	—	—	269	129,2	855	661,4	374	361,6	183	64,8	1	1,9	1 682	1 218,9
Mariestad ..	—	—	2	2,7	130	250,3	18	17,3	440	1 050,2	914	1 284,9	200	302,6	1 704	2 907,9
Nyköping ..	—	—	—	—	65	144,5	7	16,0	469	1 631,2	293	744,8	67	156,7	901	2 693,1
Umeå	—	—	—	—	447	263,4	958	859,1	724	698,2	801	494,2	32	30,9	2 962	2 345,9
Uppsala ...	—	—	—	—	76	205,3	13	22,2	202	869,9	723	2 688,7	120	327,2	1 134	4 113,3
Visby	—	—	—	—	38	67,5	—	—	16	39,8	31	33,1	311	631,1	396	771,5
Vänernborg .	2	3,7	2	6,8	98	87,8	19	36,9	139	275,9	424	382,8	282	490,9	966	1 284,7
Västerås ...	—	—	3	5,6	81	137,3	8	8,7	178	550,5	584	1 540,3	121	327,1	975	2 569,4
Växjö	—	—	—	—	62	48,3	20	24,1	21	20,9	72	52,9	37	59,2	212	205,3
Örebro	—	—	2	6,6	78	241,6	14	17,1	65	183,5	162	393,5	63	142,3	384	984,5
Östersund ..	—	—	—	—	72	39,1	3	2,4	2	0,6	35	14,6	1	0,9	113	57,6
Summa	2	3,7	33	57,3	2 404	3 416,1	2 471	2 941,4	4 372	10 212,4	6 365	11 973,4	2 499	5 416,6	18 146	34 020,8

Fonden för supplementär jordbrukskredit

Den 31 december 1963 utestående lån fördelar sig till antal och belopp på de olika kontoren sålunda:

	Utestående lån	
	Antal	Belopp kronor
Huvudkontoret	14	24 720
Avdelningskontoret i: Göteborg	—	—
Malmö	—	—
Falun	6	5 500
Gävle	6	2 495
Halmstad	4	7 140
Härnösand	3	6 245
Jönköping	6	17 590
Kalmar	6	12 480
Karlskrona	6	8 630
Karlstad	7	12 770
Kristianstad	1	1 000
Linköping	10	21 060
Luleå	4	5 158
Mariestad	47	107 168
Nyköping	123	172 065
Umeå	3	4 520
Uppsala	36	74 000
Visby	—	—
Vänersborg	12	33 400
Västerås	38	43 640
Växjö	3	4 160
Örebro	9	9 050
Östersund	3	2 064
Summa	347	574 855

Värnpliktslån

Den 31 december 1963 utestående lån fördelar sig till antal och belopp på de olika kontoren sålunda:

	Utestående lån			
	V-lån (Värnpliktslån från värnpliktslånefonden)		Vu-lån (Värnpliktslån från fonden för låne- understöd)	
	Antal	Belopp kronor	Antal	Belopp kronor
Huvudkontoret	223	680 691	116	229 382
Avdelningskontoret i: Göteborg	68	187 975	26	45 604
Malmö	78	257 871	14	21 134
Falun	35	113 230	2	2 600
Gävle	30	106 799	4	3 900
Halmstad	32	99 006	7	13 265
Härnösand	30	96 440	8	14 736
Jönköping	26	96 300	12	14 926
Kalmar	37	122 548	—	—
Karlskrona	40	125 624	8	10 536
Karlstad	26	74 130	7	5 285
Kristianstad	43	135 910	2	6 506
Linköping	47	157 195	4	9 768
Luleå	26	81 634	8	14 835
Mariestad	17	47 683	4	5 273
Nyköping	24	83 601	3	3 480
Umeå	23	75 188	4	3 721
Uppsala	38	121 308	2	4 680
Visby	4	8 270	2	300
Vänersborg	34	86 378	4	3 276
Västerås	27	62 339	14	14 100
Växjö	18	48 040	2	5 550
Örebro	26	89 805	5	3 426
Östersund	29	78 644	2	3 300
Summa	981	3 036 509	260	439 584

Riksbankens styrelse och vissa förvaltningsåtgärder

§ 1.

Vid det val, som förrättades den 15 maj 1963 av de av riksdagens kamrar utsedda valmännen, utsågs herrar Ragnar Persson i Vinberg och Per Åsbrink till fullmäktige i riksbanken för valperioden 1963—1966, båda omvalda.

Till suppleanter valdes
 för herr Persson: herr Tore Bengtsson, vilken avsåg sig uppdraget att vara suppleant för herr Emil Ahlkvist;
 » » Åsbrink: herr Edvard Vilhemsson (omvald).

Till suppleant för herr Ahlkvist under återstående delen av valperioden 1962—1965 valdes samtidigt herr Elis Birger Nilsson (förut suppleant för herr Persson).

Fullmäktige utsåg därefter den 16 maj 1963 för tiden till dess nytt val av fullmäktige år 1964 förrättats

till *vice ordförande* och *deputerad*: herr Persson i Vinberg (omvald);

till *riksbankschef*: herr Åsbrink (omvald);

till suppleant för riksbankschefen att med fullmäktigs rätt och ansvar vid inträffande förfall träda i hans ställe (*vice riksbankschef*): herr Sven Joge (omvald).

Kungl. Maj:t har den 31 maj 1963 för tre år från och med den 29 juli 1963 förlängt förordnandet för f. d. statsrådet Per Edvin Sköld att vara fullmäktig i riksbanken.

Bankdirektören Åke Lundgren har avgått ur riksbankens tjänst med pension vid utgången av år 1963. Till bankdirektör har i stället förordnats bankokommissarien Sture Laurén.

§ 2.

Fullmäktige har den 16 maj 1963 tillsvidare, dock längst till dess nytt val av fullmäktige år 1964 försiggått, förlängt förordnandena för de nuvarande ledamöterna av riksbankens industistyrelse, nämligen herr Persson i Vinberg, ordförande, bankdirektören Hjalmar Ekengren och civilingenjören Gösta Carlsson.

För samma tid förlängdes förordnandena för de nuvarande suppleanterna i styrelsen, nämligen herr Kollberg (för ordföranden), t. f. bankokommissarien Anders Lemne (för Ekengren) och t. f. kommerserådet Lennart Agartz (för Carlsson).

§ 3.

Till ledamöter i valutastyrelsen för tiden till dess nytt fullmäktigeval under år 1964 ägt rum utsåg fullmäktige den 16 maj 1963 vice riksbankschefen Sven Joge, ordförande, herr Persson i Vinberg, vice ordförande, och bankdirektören Åke Lundgren samt till personliga suppleanter för dem respektive bank-

direktören Hjalmar Ekengren, direktören Ragnar Sundén och bankdirektören Gunnar Åkermalm.

Sedan bankdirektören Lundgren vid utgången av år 1963 lämnat sin anställning i riksbanken har till ledamot av valutastyrelsen i hans ställe förordnats bankdirektören Åkermalm. Till suppleant för denne har utsetts bankkommisarien Åke Gustafsson.

Kungl. Maj:t förordnade den 31 maj 1963 följande personer att fr. o. m. den 1 juli 1963 t. o. m. den 30 juni 1966 vara ledamöter i valutastyrelsen, nämligen direktören L. H. O. Sjunnesson med direktören P. H. G. Zethelius som suppleant, direktören, f. d. regeringsrådet S. J. M. Strömberg med bankdirektören O. V. R. Källqvist som suppleant, direktören Å. J. Wetterlind med direktören P. Prydz som suppleant samt expeditionschefen i finansdepartementet G. L. Eriksson med tf. byråchefen därstädes S. L. Klackenbergs som suppleant.

§ 4.

Till ledamöter i delegerade för riksdagens verk under år 1964 utsåg fullmäktige den 12 december 1963 herrar Persson i Vinberg och Gustaf Kollberg med herr Gunnar Svärd som suppleant (samtliga omvalda).

§ 5.

Beträffande sammansättningen av styrelserna vid avdelningskontoren torde få hänvisas till fullmäktiges protokoll den 12 december 1963.

§ 6.

Nya tjänstgöringsstadgar för huvudkontoret har av fullmäktige antagits att gälla fr. o. m. den 1 maj 1963. De tidigare tjänstgöringsstadgarna hade fastställts av riksdagens bankoutskott den 22 maj 1922, men hade sedermera undergått väsentliga ändringar.

Fullmäktige har vidare utfärdat cirkulär till riksbankens kontor rörande säkerhetsanordningar i riksbanken och meddelat anvisningar angående bruket av skjutvapen i riksbankens säkerhetstjänst. Till grund för cirkuläret har legat ett av byråchefen i inrikesdepartementet Kurt Lindroth på direktionens uppdrag utarbetat förslag.

§ 7.

Riksdagen har för budgetåret 1963/64 under fonden för låneunderstöd, riksbankens delfond, till bidrag till Internationella utvecklingsfonden (IDA) anvisat ett investeringsanslag av 32 102 000 kronor (Rskr 1963: 102). På hemställan av Kungl. Maj:t i skrivelse till fullmäktige den 17 maj 1963 har riksbanken inbetalat dels den fjärde årsraten av Sveriges andel i utvecklingsfonden, dels ett särskilt svenskt bidrag till fonden (jfr ovan s. 36).

§ 8.

Genom skriftväxling mellan Bank of England och riksbanken har de båda bankerna överenskommit att kursgarantibestämmelserna enligt det Europeiska monetära avtalet (EMA) skall täcka riksbankens pundbehållning hos Bank of England upp till totalt £ 870 000 och Bank of Englands kronbehållning i riksbanken upp till totalt 12,6 mkr (jfr ovan s. 36).

§ 9.

Riksbanken har jämlikt Kungl. Maj:ts brev till fullmäktige den 30 december 1959 omhänderhaft vården av svenska fordringar, som uppkommit i samband med likvidationen år 1959 av den Europeiska betalningsunionen (EPU) (jfr ovan s. 36).

§ 10.

Riksbanken har handhaft tillämpningen av de mellan Sverige, å ena sidan, samt Rumänien och Sovjetunionen, å andra sidan, gällande betalningsavtalen av bilateral innebörd, ävensom de bilaterala betalningsavtalen med Tjeckoslovakien och Ungern. De två sistnämnda betalningsavtalen har emellertid upphört att gälla beträffande Tjeckoslovakien den 30 oktober 1963 och beträffande Ungern den 30 mars 1963 och har därefter ersatts av en betalningsreglering i konvertibla valutor.

I den mån tillämpningsfrågor på betalningsområdet uppkommit under de med Argentina, Bulgarien, Finland, Folkrepubliken Kina samt Ungern träffade betalningsöverenskommelserna — vilka samtliga är av multilateral innebörd och endast innebär en formalisering av den betalningsordning som tillämpas i förhållande till det konvertibla området — har dessa frågor handlagts av riksbanken.

§ 11.

Under ett mellan de svenska och tunisiska regeringarna den 29 mars 1963 ingånget avtal avseende finansiellt och tekniskt bistånd till Tunisien har jämlikt Kungl. Maj:ts brev till fullmäktige av samma datum 600 000 kronor överförts till ett särskilt konto i riksbanken för den tunisiska centralbankens räkning, att användas för betalningar enligt avtalet.

§ 12.

Vid utgången av år 1963 inestod i riksbanken å investeringskonto för skog jämlikt lagen den 14 december 1951 (nr 783) sammanlagt omkring 0,4 mkr.

Å konton, som avses i Kungl. förordningen den 27 mars 1954 (nr 142) om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto, inestod i riksbanken vid samma tidpunkt i runt tal 1 mkr. För medel insatta å skogskonto har räntesatsen utgjort under tiden 1 februari—30 juni 1963 $3\frac{1}{4}\%$ samt dessförinnan och därefter $3\frac{3}{4}\%$.

§ 13.

Enligt gällande bestämmelser om investeringsfonder för konjunkturutjämnning (Kungl. kungörelse 1955: 256, ändrad senast 1963: 215) inestod i riksbanken vid utgången av år 1963 å konto för investering i rörelse i runt tal 855 mkr samt å konto för investering i skogsbruk omkring 11 mkr.

§ 14.

Riksbankens officiella diskonto sänktes fr. o. m. den 18 januari 1963 med $\frac{1}{2}$ procentenhet från 4 % till $3\frac{1}{2}$ % men höjdes åter fr. o. m. den 14 juni 1963 till 4 %.

§ 15.

Enligt beslut av 1963 års riksdag (se BoU:s utl. nr 14) har till riksbanksfonden, avbetalningslånefondens delfond, anvisade medel å 65 mkr återbetalats till statsverket och i stället har av riksbankens vinst för år 1962 ett belopp av 100 mkr överförts till en ny riksbankens avbetalningslånefond. I samband härmed har riksbanken återupptagit utlämnandet av avbetalningslån vid huvudkontoret.

Vid utgången av år 1963 utgjorde utlåningen sammanlagt ca 66,6 mkr, en ökning under året med omkring 6,5 mkr. Av utlåningen belöper ca 39 mkr å statliga garantilån och ca 27,6 mkr å andra avbetalningslån. Antalet garantilån utgjorde vid utgången av år 1963 5 395, vilket innebär en ökning under året med 81. Antalet övriga avbetalningslån uppgick vid samma tidpunkt till 9 661, en ökning under året med 1 056. De statliga garantilånen har utgivits enligt kungörelserna 1946: 676 (ändrad senast 1961: 289), 1948: 210 samt 1950: 469 (ändrad senast 1963: 275).

Räntan å lån från fonden, som under tiden den 18 januari—13 juni 1963 uppgick till $4\frac{1}{2}$ % för lån utgivna för studieändamål och 5 % för övriga lån, har sedan den 14 juni 1963 utgjort 5, respektive $5\frac{1}{2}$ %. För garantilån har dock räntan varit fastställd till $4\frac{1}{4}$ % för tid till utgången av februari 1963 (Kungl. kungörelse 1962: 363), till 4 % för tiden mars—juli (Kungl. kungörelse 1963: 19) samt till $4\frac{1}{2}$ % för tiden därefter (Kungl. kungörelse 1963: 423).

Rörande avbetalningslånefonden fördelning till antal och belopp å de olika kontoren hänvisas till de uppgifter, som intagits å s. 45.

Enligt riksdagens medgivande får avbetalningslånefonden tagas i anspråk för beviljande av lån för förvärv av bostadsrätt i bostadsrättsförening för tjänstemän vid riksdagens verk (BoU:s utl. 1961: 23). Hittills har åtta dylika lån utlämnats.

§ 16.

Från statens bosättningslånefond — till vilken riksdagen hittills som kapital anvisat investeringsanslag å sammanlagt 61 103 700 kronor, varav 56 mkr överlämnats till riksbanken — utgjorde utlåningen vid utgången

av år 1963 ca 47,4 mkr och antalet lån uppgick då till 34 036. Lånens antal har — liksom varje år fr. o. m. 1947 — nedgått, men nedgången var 1963 mindre än under de närmast föregående fem åren (1 057 lån). Det utestående lånebeloppet har däremot ökat med omkring 7,1 mkr.

Rörande fördelningen å de olika kontoren av lånen till antal och belopp hänvisas till de uppgifter, som intagits å s. 46.

Från låneverksamhetens början den 1 januari 1938 och till utgången av år 1963 har utlämnats lån till ett belopp av sammanlagt omkring 364 mkr. Därav har ca 313 mkr återbetalats och ett belopp av sammanlagt omkring 3,5 mkr efterskänkts eller avskrivits.

För lån från fonden utgår ränta efter fast, under hela lånetiden oförändrad räntefot. För lån, som numera utgives, tillämpas den normalränta, som av Kungl. Maj:t fastställts för det budgetår då lånet beviljats. Beträffande lån, som utlämnas under innevarande budgetår, utgör räntefoten (normalräntan) 5 % eller samma räntefot som gällde för lån utgivna under budgetåret 1962/63.

Genom kungörelse den 10 maj 1963 (nr 358) har Kungl. Maj:t fastställt höjda ersättningar till riksbankens ordsombud för yttranden över ansökningar om bosättningslån, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1963.

1963 års riksdag har medgivit att högst 50 000 kronor tas i anspråk för utarbetande och tryckning av en ny broschyr i bosättningsfrågor.

§ 17.

Vid utgången av år 1963 förvaltade riksbanken lån, utgivna före den 1 juli 1960 från den då förefintliga fonden för hantverks- och småindustrikredit, till följande antal och belopp, nämligen

Kontor	Antal lån	Sammanlagd lånesumma kronor
Falun	2	4 000:—
Linköping	5	19 300:—
Uppsala	12	32 830:—
Vänersborg	1	6 000:—
Summa	20	62 130:—

Riksbankens huvud- och avdelningskontor fungerar som lokalorgan i ärenden rörande statsgaranti för lån, som utlämnas till företag inom turismhotellnäringsen (hotellgarantilån).

§ 18.

Av egnahems- m. fl. lån, som riksbanken per den 1 juli 1948 övertog från egnahemsorganen och hushållningssällskapen, kvarstod vid utgången av år 1963 ett antal av 33 843 med ett sammanlagt kapitalbelopp av 133,7 mkr. Vid ingången av året utgjorde låneantalet 38 175 och det utestående lånebeloppet 146,3 mkr. Vid 1963 års utgång utestående lån fördelade sig å de olika kontoren på sätt närmare framgår av sammanställningar å s. 47 och 48.

För förvaltningen av lånen har riksbanken för budgetåret 1962/63 uppburit ersättning efter 3 kronor 50 öre per lån med 133 612 kronor 50 öre.

Av de av riksbanken förvaltade fondmedlen, som sammanhänger med ifrågasvarande låneverksamhet, har till statsverket under år 1963 av influtna amorteringar återlevererats 12,48 mkr. Beloppet fördelar sig med 8,5 mkr å egnahems-lånefonden, 1,9 mkr å lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden, 1,1 mkr å arbetarsmåbrukslånefonden samt 0,98 mkr å förbättringslån under riksbankens delfond av fonden för låneunderstöd.

§ 19.

Vid utgången av år 1963 förvaltade riksbanken stödlån till jordbrukare, utgivna enligt Kungl. kungörelserna nr 369/1951 (StA), 766/1951 (StB), 764/1952 (StC), 723/1954 (StD), 593/1955 (StE), 650/1957 (StF) och 83/1960 (StG), till ett sammanlagt belopp av ca 34 mkr.

Under året inflöt till riksbanken i avbetalningar å stödlån till jordbrukare ett belopp av i runt tal 22,5 mkr. Antalet utestående lån nedgick från 23 940 till 18 146.

Hittills har av riksbanken efterskänkts eller avskrivits stödlån med ett belopp av sammanlagt ca 0,8 mkr.

Rörande de utestående lånens fördelning å riksbankens kontor och å de olika lånetyperna hänvisas till sammanställning å s. 49.

Riksbanken har icke uppburit någon ersättning för förvaltningen av stödlånen.

§ 20.

Utlåningen från fonden för supplementär jordbrukskredit uppgick vid utgången av år 1963 till omkring 0,6 mkr, en nedgång under året med ca 0,4 mkr. Några nya lån från fonden har inte beviljats efter utgången av juni 1959.

Vissa lån från fonden är försedda med statlig garanti. För dessa utgör räntan sedan den 14 juni 1963 $4\frac{3}{4}\%$; för övriga lån från fonden gäller i allmänhet högre räntesatser.

Rörande lånens fördelning å de olika kontoren hänvisas till sammanställning å s. 50.

§ 21.

Jämlikt beslut av 1960 års riksdag förvaltar riksbanken värnpliktslån, utgivna från fonden för låneunderstöd respektive från värnpliktslånefonden. Vid utgången av år 1963 uppgick antalet utestående lån till 260 respektive 981 och de utestående lånebeloppen till ca 0,44 mkr respektive 3 mkr. Lånen fördelade sig å riksbankens olika kontor såsom framgår av sammanställning å s. 51.

Till värnpliktslånefonden har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag å 0,5 mkr.

Någon ersättning utgår ej till riksbanken för här avsedda låneförvaltning.

§ 22.

Fr. o. m. den 1 juli 1962 har riksbanken att bevilja och förvalta lån från statens fiskredskapslånefond (s. k. fiskredskapslånen) i enlighet med bestämmelserna i Kungl. kungörelse den 6 april 1962 (nr 100). Hittills har utlämnats fyra lån från fonden, å vilka vid senaste årsskifte utestod sammanlagt 7 970 kronor. Av lånen förvaltades ett vid kontoret i Kristianstad, ett vid kontoret i Vänersborg samt två vid kontoret i Härnösand.

Räntan å dessa lån motsvarar normalräntan för det budgetår då lånet beviljats.

§ 23.

Genom lag den 31 maj 1963 (nr 188) höjdes maximibeloppet för sedelutgivningen fr. o. m. den 1 juli 1963 med 600 mkr till 8 400 mkr.

Under det gångna året var den utelöpande sedelmängden störst å rapportdagen den 23 december och uppgick då till 8 253 mkr, en ökning i förhållande till motsvarande dag 1962 med 591 mkr. Det lägsta utelöpande sedelbeloppet under 1963 förelåg å rapportdagen den 23 mars och utgjorde då 6 595 mkr. Den minsta procentuella ökningen i förhållande till 1962 uppgick till 6,3 % och noterades den 23 april; den största procentuella ökningen registrerades den 23 maj och utgjorde 11,7 %.

§ 24.

Angående användningen av riksbankens vinst för år 1962 torde få hänvisas till bankoutskottets memorial nr 14 år 1963.

Beträffande riksbankens jubileumsfond hänvisas till härvid fogad bilaga I.

§ 25.

Sedan Kungl. Maj:t i proposition den 3 maj 1963 (nr 169) för riksdagen framlagt förslag till lag angående ändring i lagen den 20 december 1957 (nr 684) om betalningsväsendet under krigsförhållanden, m. m., har riksdagen i skrivelse (nr 363) anmält att riksdagen bifallit propositionen och beslutat viss ändring av § 24 bankoreglementet.

Riksdagens beslut innebär, förutom ändring i förenämnda lag 1957:684, att det direkta ansvaret för beredskapsplaneringen på bank- och betalningsväsendets område överflyttats från överstyrelsen för ekonomisk försvarsberedskap till riksbanken.

Fullmäktige har uppdragit åt bankdirektören Laurén att leda den åt riksbanken sålunda anförtrodda beredskapsplaneringen.

§ 26.

Riksbankens personal — bortsett från personalen vid sedeltryckeriet — uppgick per den 31 december 1963 till följande antal (motsvarande antal vid utgången av december 1962 inom parentes).

Ordinarie tjänstemän med

a) lönegradsbeteckningen Bp	18	(18)
b) » ABp	21	(21)
c) » Ar	7 ¹	(7)
d) » Ao	251 ^{2, 3}	(266)
därav bankpersonal	148	(160)
biträdespersonal	52	(54)
vaktpersonal m. fl.	51	(52)
<i>extra ordinarie tjänstemän</i>	164 ^{4, 5}	(153)
därav bankpersonal	24 ⁶	(22)
bankexpeditörspersonal	30 ⁷	(30)
biträdespersonal	79	(75)
vaktpersonal m. fl.	31	(26)
<i>aspiranter</i>	31	(31)
därav bankaspiranter	16	(9)
biträdesaspiranter	15	(22)
<i>extra tjänstemän</i>	47	(49)
därav bankpersonal	—	(—)
bankexpeditörspersonal	2 ⁸	(1)
biträdespersonal	40 ⁹	(43)
vaktpersonal m. fl.	5	(5)
	Summa	539 (545)

¹ Därav 4 tjänstemän, vilka tillika innehar lägre tjänst med lönegradsbeteckningen Ao. Av dessa har 2 förts över stat.

² Därav 7 tjänstemän, vilka innehar personlig extra ordinarie tjänst (tjänstetidsbefordran).

³ Därav 10 tjänstemän, vilka tjänstgör vid sedeltryckeriet och 9 tjänstemän, vilka har tjänstledighet för anställning utom riksbanken.

⁴ Därutöver ytterligare 158 tjänstemän, vilka tillika innehar ordinarie tjänst och vilka i uppställningen redovisats som ordinarie tjänstemän. 30 e. o. tjänstemän innehar personlig tjänst i reglerad befordringgång.

⁵ Därav 1 tjänsteman, som tjänstgör vid sedeltryckeriet.

⁶ Därav 1 tjänsteman, som innehar ordinarie tjänst, men som ej redovisats som ordinarie tjänsteman.

⁷ Därav 21 tjänstemän, vilka innehar ordinarie tjänst, men som ej redovisats som ordinarie tjänstemän.

⁸ Därav 1 tjänsteman, som innehar ordinarie tjänst, men som ej redovisats som ordinarie tjänsteman.

⁹ Därav 4 tjänstemän, vilka innehar personlig tjänst i reglerad befordringgång.

Utöver den löneplansanställda personalen finnes vid riksbanken s. k. reservpersonal, dvs. personal anställd huvudsakligen för sedelräkning och i allmänhet med intermittert tjänstgöring. Av denna personal har under det gångna året i medeltal tjänstgjort ca 170 per dag.

§ 27.

Enligt medgivande av fullmäktige har riksbankens huvudkontor och avdelningskontor hållits stängda samtliga lördagar under månaderna.

april—september 1963. De lördagar under ifrågavarande tid, då affärsbankerna hållit öppet, dvs. under april och maj samt september, har dock viss jourtjänst uppehållits vid huvudkontoret och vid kontoret i Göteborg för genomförande av bankclearing och därmed sammanhängande kassatjänst.

§ 28.

På framställning av fullmäktige har 1963 års riksdag förklarat sig icke ha något att erinra mot att, därest Kronan blir ägare till hela tomten kvarteret Fyrmørsaren i Klara församling i Stockholm, tomten tillsvidare reserveras för en ny riksbanksbyggnad. Fullmäktige har bemyndigats att i avvaktan på definitivt beslut i frågan om förläggning av riksbankens huvudkontor låta verkställa erforderliga förberedande undersökningar för den ifrågasatta bebyggelsen av tomten (BoU:s utl. 1963: 32, Rskr 397).

Avtal har numera under förutsättning av Kungl. Maj:ts och stadsfullmäktiges i Stockholm godkännande träffats om överlåtelse till Kronan av den del av ifrågavarande tomt, som äges av staden.

§ 29.

Inom huvudkontorets fastighet å Helgeandsholmen har under året utförts eller beslutats om diverse smärre byggnads- och reparationsarbeten för ca 62 000 kronor, därav målningsarbeten för ca 28 000 kronor.

Vid avdelningskontoren har kostnaderna under året för fastighetsunderhåll uppgått till belopp, som framgår av nedanstående sammanställning. De kontor, där kostnaderna understiger 5 000 kronor, har ej medtagits.

Kontor	Kronor	Kostnaden avser huvudsakligen:
Göteborg	28 400:—	Inre målningsarbeten, lagning och målning av yttertak m. m.
Halmstad	134 800:—	Utbyte av fönster, omputsning av gårdsfasader, installation av hiss samt ändrings- och målningsarbeten i banklokaler, m. m.
Härnösand	15 000:—	Reparations- och målningsarbeten i direktörsvåningen.
Kristianstad	17 000:—	Utbyte i banksalen av fönster och fönsterbänkar; ny oljetank.
Luleå	35 500:—	Reparations- och målningsarbeten i direktörs- och vaktmästarbostäderna; utbyte av vatten- och avloppsledningar; reparation och målning av yttertak, m. m.
Växjö	17 200:—	Installation av två nya oljebrännare, klimatkompensator och ny vattenberedare.

Arbetena med renovering av fasaderna å kontorsfastigheten i Jönköping är numera avslutade, och kostnaderna har uppgått till ca 150 000 kronor (se § 29 i berättelsen till 1963 års BoU).

§ 30.

Sedeltryckeriet: Inom ramen för den två-åriga kollektivavtalsuppgörelse, vilken under år 1962 träffades för arbetarpersonalen vid sedeltryckeriet, har nytt kollektivavtal för sagda personal ingåtts för det andra avtalsåret, avseende tiden den 1 februari 1963—31 januari 1964.

Tillverkningen av sedlar uppgick under år 1963 till 76,5 milj. sedelenheter, vilket i förhållande till 1962 års produktion betyder en ökning med ca 41 milj. sedelenheter. Till riksbanken levererades ca 76 milj. sedelenheter eller 30 milj. mer än närmast föregående år. Produktionsökningen sammanhänger med att helrotationsmaskinen kommit i full drift. Under årets första månader numrerades övergångsvis en del av en sedelupplaga i en separat maskin, men under de senaste månaderna har samtliga tryck å sedlarna utförts i helrotationsmaskinen.

En av anledningarna till de goda tryckresultaten i helrotationsmaskinen har varit, att den i berättelsen till 1963 års bankoutskott omnämnda elektroniska registerkontrollanläggningen, vilken tagits i bruk under året, visat sig helt motsvara de ställda förväntningarna.

I förenämnda berättelse omförmäld tvåfärgsoffsetpress har levererats under året liksom under året inköpt stansmaskin och hydraulisk press. Därjämte har beställts en maskin för plastförpackning av sedelbuntar.

Kostnaden för inköp och montering av kontrollanläggningen och övriga nu nämnda maskiner samt vissa andra, mindre maskiner och inventarier har uppgått till omkring 480 000 kronor, varav 210 000 kronor täckts av medel som redan reserverats i bokslutet för år 1962.

De under tidigare år påbörjade ändrings- och reparationsarbetena inom sedeltryckeriets lokaler har numera i huvudsak slutförts. Inom fastigheten har bl. a. pumprummet ombyggt samt en sotavskiljningskammare installerats. De totala kostnaderna för under året verkställda ändrings- och reparationsarbeten, ca 130 000 kronor, har helt bestritts från årets omkostnadskonto.

Sedeltryckeriets personal har sedan föregående årsskifte minskat med två personer och uppgick vid utgången av december 1963 till 35 tjänstemän samt 36 manliga och 25 kvinnliga kollektivavtalsanställda arbetare. Härtill kommer städningsspersonal samt tillfälligt anställda, timavlönade nattvakter och arbetare samt vid sedeltryckeriet tjänstgörande sedelräkningsbiträden, sammanlagt 18 personer.

§ 31.

Pappersbruket i Tumba: I samband med godkännande av riktlinjer för utbyggnad av Tumba pappersbruk beslöt 1963 års riksdag (BoU:s utl. 1963: 15), att pappersbruket skulle organiseras som ett av riksbanken ägt aktiebolag. Samtidigt godkände riksdagen förslag till bolagsordning samt bemyndi-

gade dels fullmäktige i riksbanken att vidtaga erforderliga åtgärder för det nya bolagets bildande, dels riksbanken att teckna aktier i bolaget för 25 mkr, varav 1 mkr mot överlåtelse av pappersbrukets samtliga tillgångar och skulder.

Sedan det avsedda aktiebolaget, betecknat Aktiebolaget Tumba bruk, i enlighet med riksdagens beslut stiftats och inbetalning av kontantdelen å 24 mkr av aktiekapitalet ägt rum, har bolaget den 4 juli 1963 registrerats. Genom avtal den 31 oktober 1963 överlät riksbanken pappersbruket med samtliga tillgångar — inklusive fastigheterna Tumba 1¹ och Hågelby 2¹ — och skulder till aktiebolaget. Överlåtelsen skedde per den 1 november 1963 och därmed hade hela aktiekapitalet inbetalats. I avtalet förbehöll sig riksbanken den byggnad, som för närvarande utnyttjas för riksbankens sedelförstörelsekontor, och nyttjanderätten till tillhörande tomtområde. Flyttas sedelförstörelseverksamheten till annan plats, skall byggnaden enligt avtalet utan ersättning tillfalla bolaget och nyttjanderätten upphöra. Eftersom Kungl. Maj:ts beslut i anledning av bolagets framställning om förvärvstillstånd ännu ej föreligger, har bolaget hittills icke erhållit lagfart å bruksfastigheterna.

Vid konstituerande stämma med tecknarna av aktier i bolaget den 24 juni 1963 valdes till styrelseledamöter herrar Per Åsbrink, Ragnar Persson i Vinberg och Gunnar Svärd samt direktören Gunnar Eriesson, Åtvidaberg, riksdagsmannen Nils-Eric Gustafsson, Byske, direktören Bengt Mossberg, Näsby park, och dåvarande disponenten vid Åmotfors pappersbruk, docenten Lennart Schotte samt till styrelsesuppleanter riksdagsmannen Tore Bengtsson, Halmstad, och bankdirektören Arne Callans. Styrelsen har vid sitt första sammanträde till ordförande utsett herr Åsbrink och till verkställande direktör i bolaget docenten Lennart Schotte. Styrelsen har under år 1963 hållit fyra sammanträden.

Direktören vid bruket Eric Wahren har vid brukets övergång till bolaget erhållit pension från riksbanken och har anställts som konsult hos bolaget.

Brukets samtliga anställningshavare — bortsett från direktör Wahren som var ordinarie tjänsteman — uppsades från sina anställningar hos riksbanken per den 1 november 1963 eller den senare dag då avtalad uppsägningstid utlöpte. Det förutsattes därvid, att personalen i stället skall beredas anställning hos bolaget.

Bolaget har träffat kollektivavtal med Riksbankstjänstemännens förening och Sveriges Arbetsledareförbund om anställningsvillkoren för tjänstemän, resp. arbetsledare vid bruket, att gälla till utgången av mars 1964. Beträffande anställningsvillkoren för arbetarna vid bruket har avtalsförhandlingar ägt rum, senast inför en av Kungl. Maj:t tillsatt förlikningskommission, utan att något avtal hittills kunnat träffas, och arbetarnas organisation, Civilförvaltningens personalförbund, har meddelat strejkvarsel. Vid förhandlingarna har statens avtalsnämnd biträtt. Med hänsyn till att utfallet av förhandlingarna kunde ha betydelse för en blivande uppgörelse mellan bolaget och riksbanken rörande vissa kostnader för den vid brukets övergång till bolaget anställda personalen, har en av fullmäktige tillsatt delegation beretts tillfälle närvara vid förhandlingarna.

Sedelpapperstillverkningen, som under de senast förflutna kalenderåren varit

relativt obetydlig, har ökats och uppgick under de tio månader av år 1963, då bruket drevs i riksbankens regi, till ca 62 ton. Försäljningen av civilpapper har under ifrågasatt tid ökat något beloppsmässigt sett.

§ 32.

För riktigheten av de å s. 38—44 lämnade sifferuppgifterna svarar bankkamrerarna Axel Rosengren och Stig Franzén, vilka undertecknat respektive kontraherat riksbankens bokslut.

§ 33.

I n s p e k t i o n e r av avdelningskontoren har under år 1963 verkställts av vice riksbankschefen Joge vid kontoret i Linköping; av herr Persson i Vinberg och bankdirektören Ekengren vid kontoret i Halmstad;

av bankdirektören Ekengren vid kontoren i Göteborg, Jönköping, Karlskrona och Kristianstad samt tillsammans med bankkommisarien Harry Wormbs vid kontoren i Karlstad, Mariestad, Vänersborg och Örebro;

av bankdirektören Åkermalm vid kontoret i Falun och tillsammans med bankkommisarien Gustafsson vid kontoret i Kalmar;

av bankdirektören Callans tillsammans med bankkommisarien Wormbs vid kontoren i Malmö, Gävle och Växjö;

av numera bankdirektören Laurén vid kontoret i Luleå samt tillsammans med bankkommisarien Wormbs vid kontoren i Härnösand, Umeå och Östersund och tillsammans med t. f. bankkommisarien Lemne vid kontoret i Uppsala;

av bankkommisarien Wormbs vid kontoren i Nyköping, Visby och Västerås. Föreskrivna inventeringar och undersökningar har ägt rum av huvudkontorets kassor och förvaringsrum ävensom av sedeltryckeriets och under den tid Tumba bruk förvaltades av riksbanken även av brukets kassor.

Revision genom därtill av chefen för revisionsavdelningen utsedda tjänstemän har under året verkställts vid samtliga avdelningskontor.

Berättelser från bankens samtliga avdelningskontor biläggas.

Stockholm den 8 januari 1964.

PER EDVIN SKÖLD

RAGNAR PERSSON

PER ÅSBRINK

GUSTAF KOLLBERG

EMIL AHLKVIST

GUNNAR SVÄRD

TORSTEN BENGTON

/ Karin Winberg

**Berättelse över förvaltningen av
Riksbankens Jubileumsfond**

Till fonden har under år 1963 influtit räntor till ett belopp av 15 584 800 kronor. Av detta belopp har utbetalats 202 154 kronor och 17 öre utgörande huvudsakligen upplupna räntor i samband med obligationsköp. Fondens ränteöverskott kom därigenom att uppgå till 15 382 645 kronor och 83 öre.

Under året upplupna men ej uppburna räntor har i övrigt icke bokförts. Fonden har sålunda endast tillgodoförts på kupongdagarna utbetalade räntor.

Årets överskott jämte det vid 1963 års ingång på räkning i riksbanken innesående beloppet 1 029 163 kronor och 12 öre har disponerats för inköp av ytterligare obligationer. På räkning i riksbanken innesår vid 1963 års slut 4 308 kronor och 95 öre.

Fondens ställning per den 31 december 1963 framgår av följande utdrag ur räkenskaperna, som upptar de ursprungligen övertagna obligationerna till de bokföringsvärden, varmed de överfördes till fonden, och därefter tillkomna obligationer till de faktiska inköpsvärdena.

Balansräkning

per den 31 december 1963

Tillgångar

Statsobligationer	Kr. 124 999 750:—
Hypoteksinrättningars obligationer	» 139 816 500:—
Kommunobligationer	» 1 590 000:—
På räkning i riksbanken	» 4 308:95
	Kr. 266 410 558:95

Skulder

Kapitalkonto	Kr. 266 410 558:95
--------------------	--------------------

Vinst- och förlusträkning

för år 1963

Utgifter

Utbetalda räntor	Kr.	202 154: 17
Ränteöverskott	»	15 382 645: 83
		<hr/>
	Kr.	15 584 800: —

Inkomster

Influtna räntor	Kr.	15 584 800: —
-----------------------	-----	---------------

Stockholm den 8 januari 1964.

PER EDVIN SKÖLD

RAGNAR PERSSON

PER ÅSBRINK

GUSTAF KOLLBERG

EMIL AHLKVIST

GUNNAR SVÄRD

TORSTEN BENGTSON

/ Karin Winberg

Valutastyrelsens berättelse

Till Herrar Fullmäktige i Sveriges Riksbank

Valutastyrelsen får härmed lämna följande berättelse för år 1963 angående sitt verksamhetsområde.

Betalningsförbindelserna med Tjeckoslovakien och Ungern överfördes under året på multilateral basis. Bilateral reglering av betalningarna förekommer nu endast med Rumänien, Sovjetunionen och Östtyskland.

Förordnande gavs under året om fortsatt valutareglering intill den 1 juli 1964 och samtidigt härmed beslutades vissa ändringar i valutförordningen med verkan från och med den 1 juli 1963. Ändringarna innebar i huvudsak följande.

De löpande betalningarna till och från utlandet krävde tidigare riksbankens tillstånd men kunde utföras av valutabank enligt generellt bemyndigande från riksbanken. De undantogs nu från valutaregleringen i den meningen att tillstånd från riksbanken icke längre krävdes för betalningarnas fullgörande. För att möjliggöra kontroll av att kapitalbetalningar ej utfördes under sken av att vara löpande skall emellertid löpande betalningar fortfarande verkställas av valutabank, varvid banken har att tillse att betalningarna följer av riksbanken anvisad betalningsväg. Stadgande härom intogs i en ny paragraf i valutförordningen, 10 a §. Genom en utförlig exemplifiering i en anvisning till 3 och 10 a §§ har närmare bestämts vad som är att hänföra till löpande betalning. Valutförordningens utförselförbud inskränktes till att endast gälla värdepapper och andra betalningsmedel än växlar. Det generella införselförbudet begränsades till att enbart omfatta andra betalningsmedel än växlar; för värdepapper gäller särskilda bestämmelser. Samtidigt infördes uttryckligt stadgande att resande till och från utlandet må utföra respektive införa resevaluta till belopp som riksbanken medger. Begreppet »bosatt här i riket» (valutainlämning) modifierades på så sätt att utlämning får status som valutainlämning, om han haft fast bostad här i landet de tre senast förflutna kalenderåren. Genom ändring i såväl valutalagen som valutförordningen öppnades möjlighet för sparbank och för postbanken att förordnas till valutabank.

Med stöd av sistnämnda författningsbestämmelse utsåg riksbanken under året postbanken till valutabank. Sedan även Jordbrukets Bank, som tidigare ej ansökt härom, erhållit sådan status, är, jämte postbanken, landets samtliga affärsbanker samtidigt valutabanker. Under året har sju sparbanker ansökt om och erhållit auktorisation som försäljningsställe för resevaluta.

Riksbankens för allmänheten avsedda sammanställning »Valutaregleringen» omarbetades helt under året till följd av ovan redovisade ändringar i valutför-

ordningen. Vissa i riksbankens cirkulär till valutabankerna tidigare intagna föreskrifter överfördes till »Valutaregleringen» i avsikt att i denna skrift samla alla de valutabestämmelser som är av betydelse för allmänheten. Vid denna omarbetning vidtogs även vissa ändringar i sak. Sålunda förlängdes avvecklingstiden för betalningarna i samband med transitoaffär från sex till tolv månader. Den beloppsgräns på 1 000 kronor per år som tidigare gällt för allmänhetens premiebetalningar till utländska försäkringsföretag för nytecknade liv-, livränte- och pensionsförsäkringar höjdes till 10 000 kronor. Bestämmelserna för valutabankernas terminsaffärer med allmänheten ändrades såtillvida att terminsaffärs löptid förlängdes från maximalt tolv månader till maximalt tjugofyra månader, då den terminssäkrade betalningen avser export av varor samt inflytande frakter och charterhyror. Kategorin valutautlåningar med fast bostad i Sverige likställdes med valutainlåningar i fråga om rättighet att genom valutabank till utlandet överföra och från utlandet mottaga löpande betalning.

På *kapitalbetalningarnas* område företogs följande justeringar. Den tidigare meddelade dispensen för återköp från utlandet av svenska värdepapper lydande på svenska kronor vidgades till att omfatta ett från 5 000 kronor till 50 000 kronor höjt belopp i varje enskilt fall. Sedan en ny situation i viss mån uppkommit till följd av att under året i Sverige emitterats danska och norska lån i enbart svenska kronor, ändrades dispensen för switchar i utländska värdepapper. Möjligheten att vid sådana switchar bortbyta utländska värdepapper i allmänhet begränsades till att avse utländska värdepapper lydande på utländsk valuta. Ytterligare vidtogs den ändringen att allmänt konto ej längre får generellt disponeras för samma ändamål som spärrat konto, t. ex. för inköp av svenska obligationer.

I fråga om *kommersiella krediter* skedde under året vissa lättnader i tillståndsgivningen i vad avser upptagande av krediter utomlands. Kommersiella krediter mellan svenska importörer respektive exportörer och deras utländska säljare respektive köpare är ej föremål för reglering. Vad beträffar upptagande av krediter hos andra än säljare respektive köpare gäller generellt bemyndigande för valutabankerna att genom diskontering till valutautlåning överlåta varuväxel, som i samband med svensk export dragits tidigast vid exporttillfället och som genom diskontering förvärvats av banken. Den tidigare gällande begränsningen av växelns återstående löptid till sex månader upphävdes under året. I övrigt lämnas svensk exportör regelmässigt tillstånd att själv i utlandet diskontera exportväxlar eller egna växlar svarande mot verkställd export. Exportörer har under senare tid även kunnat räkna med tillstånd att verkställa upplåning utomlands för finansiering av produktionen fram till leveransen. Sådana tillstånd till upplåning före exporttillfället lämnades tidigare endast i undantagsfall. Ansökningar om tillstånd till upptagande av kredit utomlands för finansiering av svensk import var tidigare föremål för förhållandevis restriktiv prövning, men praxis uppmjukades i viss mån under året.

De ansökningar som inkom under året om tillstånd till långfristig *finansiell*

upplåning utomlands avsåg nästan helt svenska varvs och redares upplåning för finansiering av fartygsbyggen samt utländska dotterbolags i Sverige upplåning hos moderbolag. Sådana ansökningar har bifallits. Svenska varv lämnas sålunda för närvarande tillstånd att för finansiering av kreditgivning åt beställare upptaga lån i utlandet oavsett om fråga är om utländska eller svenska beställare. Vidare bifalles regelmässigt ansökningar från svenska företag om upptagande av lån i utlandet för finansiering av svenska direkta investeringar i utlandet. Där-
emot lämnas i regel ej tillstånd till upplåning utomlands för finansiering av verksamhet i Sverige i andra fall än ovan angivits. Under året lämnade tillstånd till finansiell upplåning utomlands uppgår till 703 mkr, varav svenska varvs och redares lån 133 mkr och utländska dotterbolags i Sverige lån från moderbolag 561 mkr. Tillstånden har hittills endast utnyttjats för 285 mkr.

Tillstånd till *direkta investeringar i utlandet* har under året lämnats för 391 mkr. Inkomna ansökningar har praktiskt taget undantagslöst bifallits.

Tillstånden till *direkta investeringar i Sverige från utlandets sida* uppgick under året till 754 mkr. Härav avsågs såsom lån från investerarnas sida tillhållas 561 mkr. Det må framhållas att sistnämnda belopp även ingår i redovisningen ovan om finansiell upplåning. Under året lämnade tillstånd till direkta investeringar i Sverige innebär en avsevärd ökning jämfört med 1962, då tillstånden uppgick till 322 mkr.

Närmare uppgifter om de direkta investeringarna lämnas i bifogade promemoria.

Å valutastyrelsens vägnar:

Sven Jøge

G. Åkermalm

Stockholm den 2 januari 1964

PM

Tillstånd till direkta investeringar i utlandet lämnades under 1963 för ett sammanlagt belopp av 391 mkr.

I tabell 1 redovisas totalbeloppen av de investeringstillstånd, som givits under åren 1956—1963. Den ökning av totalbeloppen, som — om man bortser från den av särskilda förhållanden föranledda siffran för 1959 — ägde rum under perioden 1956—1962, fortsatte icke under 1963. Totalbeloppet för sistnämnda år var lägre än för 1962 men överstiger dock siffran för 1961 och tidigare.

Tabell 1. Tillstånd till direkta investeringar i utlandet

	Mkr							
	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963
Totalt	135,4	191,3	170,8	356,6 ¹	288,3	345,5 ^{2*}	430,1 ^{2*}	390,8 ^{2*}
Härav: EFTA	14,7	35,9	18,7	32,0	44,5	53,9	133,5	161,7
EEC	29,7	43,1	40,1	162,2 ¹	65,1	78,4	154,6	79,4
Nordamerika ..	20,1	46,4	18,4	62,7	9,0	12,0	51,9	9,9
U-länder ⁴	63,5	61,3	88,1	91,8	149,8	183,2	42,9	119,6

EFTA = Danmark, Norge, England, Portugal, Schweiz, Österrike
EEC = Belgien, Frankrike, Holland, Italien, Luxemburg, Västtyskland

¹ Beloppet inkluderar extraordinärt stora reinvesteringar av vinstmedel, 117 mkr, företagna till följd av utländska skattebestämmelser.

² Fr. o. m. 1961 inkluderas i beloppen även upplåning i utlandet för investering därstädes.

³ Investeringsformerna (mkr):

	1961	1962	1963
Kontanter	209,4	261,6	304,9
Varor och tjänster	15,6	14,2	16,9
Omläggning av lån	0,4	1,4	1,8
Utnyttjande av varufordran	19,2	33,7	14,0
» » vinstmedel	39,9	70,3	47,7
» » licensavgifter	12,0	1,5	—
Ianspråktagande av värdepapper	1,7	1,2	—
Upplåning i utlandet	47,3	46,2	5,5

Summa mkr 345,5 430,1 390,8

Härav har såsom lån från investerarnas
sida tillhandahållits

67,3 131,3 185,1

⁴ Siffrorna uppvisar till följd av viss omgruppering av länderna smärre avvikelser i förhållande till i tidigare årsredogörelser angivna.

I fråga om investeringsinriktningen på skilda områden märkes ett ökat intresse för EFTA- och U-länderna. Vid jämförelse med tidigare år är att observera, att i den senare gruppens höga totalbelopp för åren 1961 och tidigare inrymmer Lamco-projektet. EEC-länderna visar en minskning i förhållande till 1962 på nära 49 % och för första gången under perioden är beloppet för EEC lägre än motsvarande belopp för EFTA. Här bör emellertid anmärkas, att av tillståndsgivningen under 1963 avseende EFTA ett belopp på över 100 mkr faller på ett fåtal stora investeringar. För Nordamerika redovisas jämfört med 1962 en markant minskning.

I tabell 2 upptages under 1962 och 1963 lämnade investeringstillstånd samt dessas utnyttjande med fördelning på verksamhetstyp och geografiska områden.

Med försäljningsbolag avses här sådana bolag, vilkas ändamål enbart är att sälja svenska exportprodukter utomlands, medan gruppen »övriga» huvudsakligen omfattar utvinnings-, tillverknings- och sammansättningsföretag (produktionsbolag).

Då produktionsbolagen i regel är betydligt mer kapitalkrävande än försäljningsbolagen, är det naturligt att — såsom framgår av tabellen — tillstånden till investeringar i gruppen »övriga» beloppsmässigt överstiger tillstånden avseende försäljningsbolag. Detta gäller även i vad avser nybildade företag.

Vad antalet under 1963 lämnade tillstånd beträffar kan noteras, att de som avser nya försäljningsbolag totalt sett är flera än tillstånden avseende nya företag inom gruppen »övriga». I fråga om EEC- och U-länder har dock fler tillstånd lämnats till nybildning av produktionsbolag än till etablering av försäljningsbolag.

Beloppsmässigt utgör tillstånden till nybildning inom EFTA en större andel än tillstånden till fortsatta investeringar i äldre företag. I fråga om EEC, Nordamerika och U-länderna överväger däremot investeringarna i äldre företag.

Av under 1963 lämnade tillstånd har hittills 174 mkr eller ca 45 % utnyttjats. Den relativt låga utnyttjandegraden torde närmast bero på att förhållandevis stora tillstånd som meddelats under senare delen av året ej hunnit tagas i anspråk före årets slut. För att belysa tidsfaktorns betydelse vid bedömandet av utnyttjandegraden kan nämnas, att av 1962 lämnade tillstånd ca 84 % utnyttjats under 1962 och 1963.

Tillstånd till direkta investeringar i Sverige från utlandets sida har under året lämnats för 754 mkr, vilket innebär en avsevärd ökning i jämförelse med 1962. Tabellerna 3 och 4 visar en markant uppgång i investeringarna från Nordamerika och även — ehuru i mindre utsträckning — från EFTA. Beloppsmässigt har investeringarna nästan helt skett i redan existerande företag. Ökningen från 1962 är till stor del att hänföra till ett fåtal investeringsobjekt.

Utnyttjandegraden av under året givna tillstånd uppgick vid årets slut till ca 51 %.

Tabell 2. Tillstånd till direkta investeringar i utlandet samt dessas utnyttjande med fördelning på verksamhetstyp och geografiska områden

Mkr

	1962			1963			
	Antal	Belopp	Därav utnyttjat 1962	1963	Antal	Belopp	Därav utnyttjat
Totalt		430,1	259,4	103,7		390,8	174,7
försäljningsbolag		72,0				64,1	
övriga		358,1				326,7	
därav nya under året	150	104,9			201	195,4	
försäljningsbolag	69	7,9			109	13,5	
övriga	81	97,0			92	181,9	
Härav:							
EFTA		133,5	77,9	39,1		161,7	44,7
försäljningsbolag		13,4				22,3	
övriga		120,1				139,4	
därav nya under året	67	47,7			94	113,8	
försäljningsbolag	34	3,0			60	5,5	
övriga	33	44,7			34	108,3	
EEC		154,6	97,3	24,0		79,4	50,8
försäljningsbolag		24,2				20,8	
övriga		130,4				58,6	
därav nya under året	34	42,4 ¹			43	29,4	
försäljningsbolag	14	2,6			17	4,0	
övriga	20	39,8			26	25,4	
Nordamerika		51,9	33,6	14,1		9,9	9,5
försäljningsbolag		21,2				6,9	
övriga		30,7				3,0	
därav nya under året	11	1,8			9	3,7	
försäljningsbolag	8	1,4			5	1,8	
övriga	3	0,4			4	1,9	
U-länder		42,9	22,9	15,3		119,6	58,8
försäljningsbolag		8,1				10,6	
övriga		34,8				109,0	
därav nya under året	23	12,6			43	47,5	
försäljningsbolag	5	0,7			18	1,6	
övriga	18	11,9			25	45,9	

¹ Här i ingår ca 5,9 mkr för investeringar i produktionsföretag i skilda EEC-länder, beträffande vilket belopp uppgift om antalet företag saknas.

Tabell 3. Tillstånd till direkta investeringar i Sverige från utlandets sida

Mkr

	1960	1961	1962	1963
Totalt	134,3	166,4	321,9	754,0
Härav: EFTA	91,2	49,4	247,1	354,8
EEC	9,9	48,5	46,9	38,4
Nordamerika	33,0	68,0	27,1	354,0

EFTA = Danmark, Norge, England, Portugal, Schweiz, Österrike

EEC = Belgien, Frankrike, Holland, Italien, Luxemburg, Västtyskland

Tabell 4. Tillstånd till direkta investeringar i Sverige från utlandets sida samt dessas utnyttjande med fördelning på verksamhetstyp och geografiska områden

Mkr

	1962			1963		
	Antal	Belopp	Därav utnyttjat 1962 1963	Antal	Belopp	Därav utnyttjat
<i>Totalt</i>		321,9	196,9 23,7		754,0	386,2
försäljningsbolag		52,4			137,8	
övriga		269,5			616,2	
därav nya under året	91	197,9		125	54,0	
försäljningsbolag	58	9,0		78	13,9	
övriga	33	188,9		47	40,1	
<i>Härav:</i>						
<i>EFTA</i>		247,1	144,1 14,4		354,8	11,1
försäljningsbolag		11,8			78,5	
övriga		235,3			276,3	
därav nya under året	49	186,1		57	27,9	
försäljningsbolag	30	2,8		42	3,9	
övriga	19	183,3		15	24,0	
<i>EEC</i>		46,9	39,5 4,7		38,4	29,7
försäljningsbolag		27,1			10,8	
övriga		19,8			27,6	
därav nya under året	15	7,9		20	10,8	
försäljningsbolag	12	3,5		11	1,5	
övriga	3	4,4		9	9,3	
<i>Nordamerika</i>		27,1	12,6 4,6		354,6	344,0
försäljningsbolag		13,3			47,8	
övriga		13,8			306,8	
därav nya under året	13	3,4		37	13,4	
försäljningsbolag	9	2,6		19	8,0	
övriga	4	0,8		18	5,4	